

Justitie

SEC

Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie • augustus 1999 • 13e jaargang • nummer 4

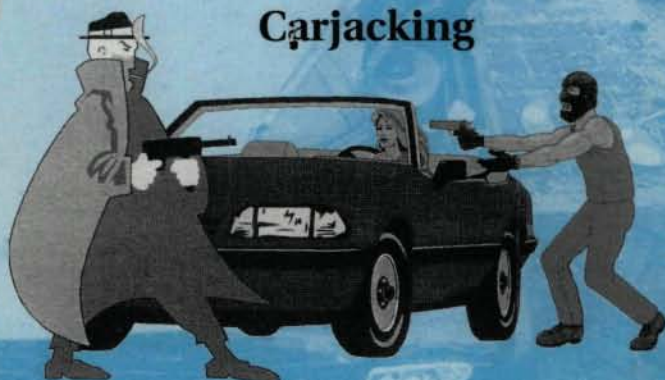
10.000 scholieren over crimineel gedrag

**Meer slachtoffers
van geweld bij
Slachtofferhulp**

**Nonchalance en
onveiligheid op
het water**

**Strafbeleving van
allochtone jongens**

Carjacking

Inhoud

3 SEC-snippers

5 Scholierenenquête

Ruim tienduizend scholieren zijn in het schooljaar 1996/1997 geënkquêteerd over problematisch en crimineel gedrag. Ze spraken zich onder meer uit over zaken als diefstal, vechtpartijen, vandalisme en wapenbezit.

9 Strafbeleving

Allochtone jongens kijken anders aan tegen justitiële straffen dan hun autochtone leeftijdsgenoten. Bij de strafoplegging en uitvoering moet daarom meer aan- gesloten worden bij hun sociaal-culturele en etnische achtergrond. Dit blijkt uit een onderzoek dat in opdracht van Justitie is uitgevoerd.

Foto: Josje Deekens

12 Carjacking

De CRI registreerde in de periode 1996-1998 dertien carjackings in Nederland. Dat aantal lijkt mee te vallen. Toch is waakzaamheid geboden, gezien de epidemie van gewelddadige auto-diefstallen die België sinds enkele jaren teistert.

14 Slachtofferhulp

In 1998 hebben de Buro's Slachtofferhulp meer slachtoffers van geweld en verkeersongevallen bereikt dan in het jaar ervoor. Aangezien de geregistreerde criminaliteit relatief stabiel is gebleven, wijst dit erop dat slachtoffers beter hun weg weten te vinden naar de Buro's.

18 Recreatiecriminaliteit

In de zomer is het een drukte van jewelste op het water. Meer dan eens komt de veiligheid daarbij in het geding. Bovendien vormen de schepen welhaast een open invitatie voor dieven om hun slag te slaan. De Waterpolitie heeft daarom in juli en augustus de aanpak van recreatiecriminaliteit geïntensiveerd.

Foto: Ruud Hoff, ANP

21 Veilig uitgaan

Het Politie Keurmerk Veilig Uitgaan, dat op initiatief van de Eindhovense politie momenteel ontwikkeld wordt, moet de veiligheid in uitgaansgebieden optimaliseren. Echter, het keurmerk biedt geen garantie op succes.

23 Bedrijfsleven

Op 1 oktober houdt het Projectteam Overvalcriminaliteit op te bestaan. Het bedrijfsleven zal zelf meer moeten investeren in het voorkomen van overvallen.

26 Recente publicaties

27 Buitenlandse bladen

28 SECondant

Foto voorpagina: Marcus Peters, Hollandse Hoogte
Tekening SECondant: Frits Jansen

SEC-snippers

Stapp-methode heeft geen invloed op recidive zedendelinquenten

"Behandeling van plegers van seksueel geweld biedt pas dan mogelijkheden als dat gebeurt in een structuur van dwang, die gevolgd wordt door een periode van toezicht". Dit is een van de stellingen die geponeerd worden in een vergelijkend onderzoek naar de recidive van plegers van seksueel geweld die behandeld zijn volgens de Stapp-methode.

Plegers van seksueel geweld zijn maar moeizaam van herhaling te weerhouden. Dat bleek onlangs nog in de zedenzaak waarvan de 7-jarige Chanel Naomi Eleveld uit Assen het slachtoffer werd. Zij werd misbruikt en om het leven gebracht door een buurman die al eerder veroordeeld was voor een zedendelict. Ook uit een recent onderzoek naar de Stapp-methode komt naar voren dat deze behandeling geen invloed heeft op de recidive. Stapp staat voor Stichting Ambulante Preventie Programma's. De methode die deze in 1989 opgerichte stichting volgt bij de behandeling van plegers van seksueel geweld kenmerkt zich

door empathie en confrontatie. Empathie jegens de dader moet de weg effenen voor een open relatie die op wederzijds vertrouwen is gebaseerd. Ten opzichte van het gedrag van de cliënt neemt de behandelaar een confronterende houding aan, waarbij ontkenning en ontwijkingsmechanismen niet geaccepteerd worden. De behandelaar zorgt er steeds voor dat de dader zich bewust blijft van de ernst van het door hem gepleegde delict en de gevolgen voor het slachtoffer.

Na een aantal jaren volgens de Stapp-methode gewerkt te hebben, besloten de behandelaars tot een evaluatie waarin met name de vraag centraal stond of deze methode leidt tot een vermindering van de recidive. Hoewel zowel de reclassering als rechters, officieren van justitie en advocaten hun waardering uitten voor de Stapp-methode, wordt deze tevredenheid niet geschraagd door de onderzoeksresultaten. In het onderzoek is de recidive van 56 zedendelinquenten die

met de Stapp-methode behandeld zijn, vergeleken met de resultaten bij een controlegroep bestaande uit 56 zedendelinquenten die geen behandeling hebben ondergaan. Van de laatstgenoemde groep zijn de gegevens ontleend aan dossieronderzoek. De recidive van beide groepen verschilt niet significant. Van de behandelde groep recidiveerden drie personen (5%), terwijl dat bij de controlegroep één persoon (2%) was. Aan gezien het om relatief kleine groepen gaat, is er geen sprake van een betekenisvol verschil.

Het onderzoek bood tevens inzicht in enkele achtergrondgegevens van de daders. Het merendeel is ongehuwd, heeft een laag opleidingsniveau en de gemiddelde leeftijd is 34 jaar, waarbij opvalt dat de leeftijdsverdeling zich concentreert rond zowel het 20ste als 50ste levensjaar. De meesten hebben een 'licht' zedendelict gepleegd. Anders dan verwacht blijken deze zedendelinquenten meestentijds in hun jeugd zelf geen slachtoffer van seksueel geweld geweest te zijn; dit slachtofferschap gold voor slechts 5% van de onderzochte groep.

● ● ●

Conflictbemiddeling

Op 3 november vindt in congrescentrum Engels te Rotterdam een themadag plaats over conflictbemiddeling. Het onderwerp wordt zowel vanuit het perspectief van het slachtoffer als van de dader belicht. Voor slachtoffers kan conflictbemiddeling helpen bij het verwerken van hetgeen hen is overkomen. Daders kan het inzicht bieden in de gevolgen van hun handelen. Belangstellenden voor de themadag (kosten f 495,- exclusief btw) kunnen informatie inwinnen bij Vermande Studiedagen in Lelystad, telefoon 0320 - 23 77 21.

● ● ●

Beroepsmoraal

De Stichting Beroepsmoraal en Misdaadpreventie is verhuisd naar de Bezuidenhoutseweg 12, Postbus 93002, 2509 AA Den Haag, telefoon 070 - 349 04 00. De stichting opereert onder de vlag van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing en heeft tot taak organisaties bewust te maken van de gevaren van interne en externe criminaliteit. Onlangs bracht ze een geactualiseerde versie uit van het boekje *Hoe wapen ik mijn organisatie tegen criminaliteit*. Deze uitgave, getiteld *De integere organisatie*, is gratis verkrijgbaar bij de stichting.

● ● ●

Keurmerk voor fietsenrekken

Fietsend Nederland is een nieuw keurmerk rijker: de FietsParkeur. Het keurmerk is bestemd voor fietsenrekken die conform de voorwaarden een betere beveiliging bieden tegen fietsendieven.

In 1993 verrichtte de Fietsersbond ENFB onderzoek naar fietsenrekken. Daaruit bleek dat bijna alle rekken van slechte kwaliteit waren. De fabrikanten van fietsparkeervoorzieningen trokken zich de kritiek aan en namen samen met de ENFB het initiatief tot het ontwikkelen van een keurmerk. Ook de ANWB, de NS, de fietsenbranche en een architect en bouwkundig adviseur werden erbij betrokken. Dat leidde nog weleens tot stevige discussies. Zo vertelt fabrikant Ton van Klooster in *Frame* (de krant van stich-

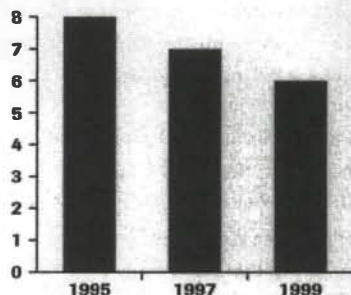
ting Fiets!): "We hebben bijvoorbeeld een discussie gehad over de diefstalweerstandstijd. Hoe lang moet de aanbindmogelijkheid van een rek het uithouden als je dat met allerlei gereedschap te lijf gaat? Uiteindelijk zijn we op anderhalve minuut uitgekomen. Dat klinkt niet erg indrukwekkend, maar het rek moet wel productiebaar zijn."

Van de bestaande rekken in Nederland voldoet geen enkele thans aan de eisen van het keurmerk. Via de nieuwe Stichting FietsParkeur moet daar verandering in komen. Terwijl in de fabrieken volop wordt gewerkt aan de productie van rekken die voldoen aan de eisen van het keurmerk, gaat de stichting de boer op op gemeenten en provincies warm te maken voor de

aanschaf van de gebruikersvriendelijke en kraak- en vandalismebestendige rekken. Naar verluidt wordt de NS de eerste grote afnemer van de FietsParkeurrekken.

• • •

Fietsdiefstal in aantallen voorvallen per 100 fietsen

Bron: Politiemonitor Bevolking 1999

Effecten van justitieel beleid

Ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van zijn tijdschrift *Justitiële verkenningen* organiseert het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van Justitie op 9 september een congres in De Reehorst te Ede. Onder de titel 'Justitiële interventies: wat werkt' wordt bekeken welke concrete, justitiële interventies het meest effectief zijn. Na inleidingen van de hoogleraren Van de Bunt, Bruinsma en Frissen en van hoofdredacteur Bas van Stokkom van het jubilerende tijdschrift, wordt het thema 's middags in workshops nader belicht. De workshops zijn gewijd aan: jeugd en opvoeding, lokaal veiligheidsbeleid, de aanpak van georganiseerde criminaliteit, sancties, rechtspleging en wetgeving. Belangstellenden kunnen zich aanmelden bij Vermande Studiedagen, telefoon 0320 - 23 77 21. De kosten bedragen f 365,-.

• • •

Winkeldiefstal

De Stichting Merkartikel (SMA) en het Centraal Bureau Levensmiddelen (CBL) gaan zich gezamenlijk buigen over de aanpak van winkeldiefstal. Het CBL wil graag dat het electromagnetisch systeem waarmee de waren beveiligd worden tegen diefstal, al tijdens het productieproces wordt aangebracht. De SMA stelt zich op het standpunt dat het elektronisch antidiefstalsysteem in zoveel mogelijk landen toepasbaar moet zijn, omdat veel fabrikanten centraal voor meerdere landen produceren. Ook mag het productieproces er niet door belemmerd worden. Volgens *Detailhandel magazine*, een uitgave van het Hoofdbedrijfschap Detailhandel, neemt de 'lekkage' in de supermarkten hand over hand toe. De schade over 1998 wordt geschat op 300 miljoen gulden.

• • •

Een groot deel van de scholieren die het slachtoffer zijn van fietsdiefstal, steelt zelf ook wel eens een fiets. Dat is een van de bevindingen uit het Nationaal Scholierenonderzoek 1997. Ruim tienduizend scholieren zijn in het schooljaar 1996/1997 geënquêteerd over problematisch en crimineel gedrag. Zij spraken zich uit over zaken als fietsdiefstal, vechtpartijen en vernielingen.

5

Tienduizend scholieren over crimineel gedrag

Stelen of bestolen worden

door Marcel Warnaar

Slachtoffers van fietsdiefstal stelen significant vaker dan anderen zélf een fiets. 28% van de jongens die in 1996 van een fiets zijn bestolen, heeft zelf ook fietsdiefstal op zijn geweten. Van de jongens die geen fiets kwijt zijn door diefstal, heeft slechts 6% zelf een rijwiel gestolen. Bij de meisjes liggen deze aantallen op 10% en 2%. Dat is een van de uitkomsten van het Nationaal Scholierenonderzoek 1997. Het onderzoek is uitgevoerd door het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting in samenwerking met de interdepartementale Commissie Jeugdonderzoek, het Sociaal en Cultureel Planbureau en de Stichting voor Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam. Het onderzoek wordt sinds 1990 elke twee jaar gehouden. Het is een schriftelijke enquête die leerlingen invullen tijdens de lesuren.

De onderwerpen die in het Scholierenonderzoek aan de orde komen, zijn divers: van tijdsbesteding en omgaan met geld tot politieke voorkeur en risicogedrag. In het schooljaar 1996/1997 deden ruim 10.000 scholieren mee aan het onderzoek. Zij zijn nagenoeg gelijk verdeeld over de verschillende schooltypen en variëren in leeftijd van

Tabel 1. Percentage leerlingen dat een of meer keren betrokken is geweest bij diefstallen in de voorgaande twaalf maanden, naar geslacht

Delict	Jongens	Meisjes
Dader		
Heeft een fiets gepikt	9	3
Winkeldiefstal gepleegd	10	8
Iets gestolen goedkoper dan 50 gulden	8	5
Iets gestolen duurder dan 50 gulden	4	1
Slachtoffer		
Fietsdiefstal	13	11
Diefstal van iets op school	19	17

12 tot en met 21 jaar. De meerderheid binnen de steekproef ligt in de leeftijdsgroep van 13 tot en met 19 jaar.

Diefstal

9% van de geënquêteerde leerlingen zegt zich het voorgaande jaar schuldig te hebben gemaakt aan winkeldiefstal. Een iets kleinere groep (7%) heeft iets gestolen dat minder dan vijftig gulden waard was. 6% stal het voorgaande jaar een fiets en 3% heeft iets gestolen van meer dan vijftig gulden. Bij jongens liggen deze percentages hoger dan bij meisjes (zie tabel 1).

Opvallend is dat de meeste vormen van diefstal een piek bereiken op vijftienjarige leeftijd.

Wapenbezit

De deelnemers aan het Scholierenonderzoek reageerden ook op de stellingen "Als ik uitga, draag ik regelmatig een wapen bij me" en "Als ik naar school ga, heb ik regelmatig een wapen bij me". Eén op de tien scholieren draagt een wapen bij het uitgaan. Jongens scoren op dit punt hoger dan meisjes (zie tabel 2). De grootte van de woonplaats van de leerlingen speelt nauwelijks een rol bij het meenemen van een wapen. De etniciteit wel. Allochtonen nemen vaker een wapen mee, zowel naar school als bij het uit-

Tabel 2. Percentage scholieren dat zegt regelmatig een wapen mee te nemen, naar geslacht en jaar van onderzoek

	Bij uitgaan		Naar school	
	1995	1997	1995	1997
Jongens	16	16	10	11
Meisjes	6	4	4	2
Gemiddeld	11	10	7	7

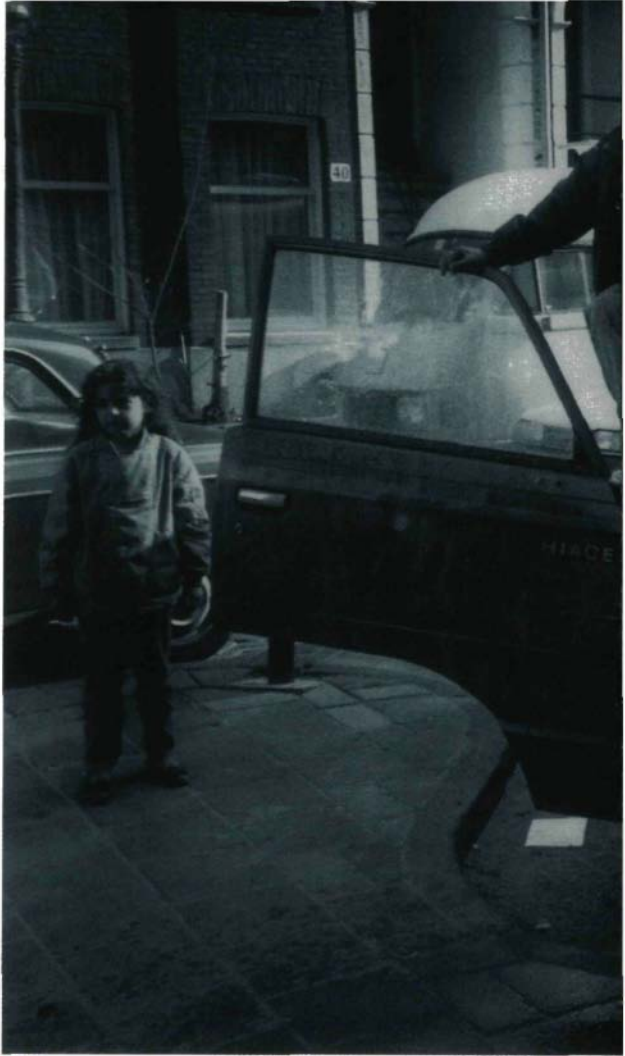
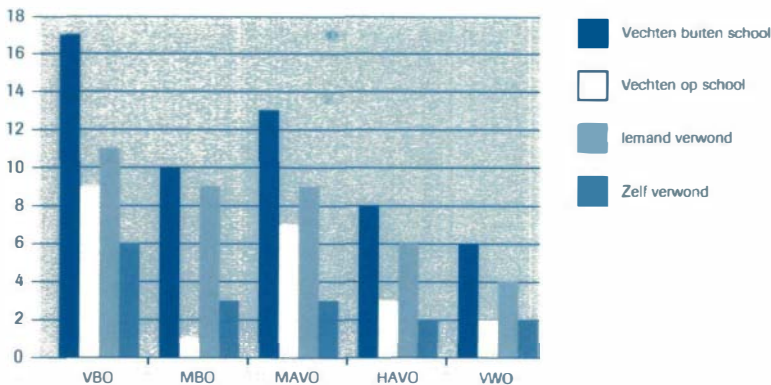
gaan. De antwoorden verschillen sterk per schooltype. Van de vbo-leerlingen zegt 17% regelmatig een wapen bij het uitgaan mee te nemen en 12% naar school. De vwo-leerlingen vormen het andere uiterste. Bij hen zijn die aantallen respectievelijk 4% en 3%.

Vechtpartijen

Versillen naar schooltypen zijn ook te vinden in de antwoorden op de vraag naar betrokkenheid bij vechtpartijen (zie ook figuur 1). Leerlingen van het vbo en de mavo zijn significant vaker betrokken bij vechtpartijen dan leerlingen van andere schooltypen.

pen. Het lijkt erop dat lichamelijk geweld op school afneemt na het zestiende jaar. Vechtpartijen buiten school komen vaker voor bij leerlingen vanaf vijftien jaar.

Figuur 1. Percentages geweldsdelicten naar schooltype

Vernielingen

18% van de jongens zegt het voorgaande jaar opzettelijk iets op straat te hebben vernield. Bij de meisjes is dat 5%. Ook naar vernielingen op school is gevraagd. Die worden door de geënkquêteerden minder vaak gemeld. Van de jongens heeft 9% met opzet school-eigendommen vernield tegen 4% van de meisjes. Vernielen is vooral populair onder 15- tot en met 17-jarigen. In die leeftijdsgroep zijn grote pieken te constateren. Vbo- en mavo-leerlingen maken zich vaker dan de andere scholieren schuldig aan vandalisme. Er zijn op dit gebied geen significante verschillen waar te nemen tussen allochtone en autochtone scholieren. Ook tussen leerlingen uit grote plaatsen en leerlingen uit kleine plaatsen is geen verschil.

Foto: Caecilia van der Drift, Hollandse Hoogte

Van de onderzochte leerlingen is 13% in aanraking geweest met de politie, omdat zij iets strafbaars gedaan hadden. Dit gebeurt veel vaker bij jongens (20%) dan bij meisjes (4%). Er zijn significante verschillen naar schooltype. Vbo-leerlingen scoren het hoogst in contact met de politie en vwo-leerlingen het laagst.

Risicogedrag

De houding van de scholieren ten opzichte van risicogedrag is gemeten met de volgende stelling: "Ik vind het heel spannend om gevaarlijke dingen te doen". Meer dan de helft (51%) van de respondenten was het met deze stelling eens. De jongens zijn daarbij oververtegenwoordigd en ook 14- tot en met 16-jarigen reageerden meer dan gemiddeld positief op de uitspraak (zie tabel 3).

De onderzoekers realiseren zich dat vragen over probleemgedrag en criminaliteit gevoelig liggen bij de respondenten. In het onderzoek was het heel makkelijk om niet de waarheid in te vullen. Aan de ene kant zullen scholieren voorvallen willen verzwijgen, aan

de andere kant kunnen ze ook overdrijven. Door de vragenlijsten intensief te controleren zijn 'grappenmakers' er zo veel mogelijk uitgefilterd. Niettemin moet bij het gebruiken van de genoemde percentages de nodige voorzichtigheid worden betracht.

Tabel 3. Percentage leerlingen dat het heel spannend vindt gevaarlijke dingen te doen, naar leeftijd, naar jaar van onderzoek

Leeftijd	1995	1997
12 jaar	47	41
13	52	55
14	58	52
15	58	55
16	57	51
17	51	48
18	50	45

Foto: Luuk van der Lee, Hollandse Hoogte

Behalve over crimineel gedrag is de scholieren gevraagd naar zaken als pesten, spijbelen, maatschappelijke problemen en onveiligheidsgevoelens.

Problemen

Scholieren beschouwen milieuvervuiling als het belangrijkste maatschappelijke probleem: 61% van de jongens en

Onveiligheidsgevoelens

Uit het Scholierenonderzoek blijkt een duidelijk verband tussen gevoelens van onveiligheid en meningen over criminaliteit en drugs. 34% van de scholieren die zeggen zich in de eigen buurt *veilig* te voelen, geeft aan dat zij zowel criminaliteit als het drugsprobleem als maatschappelijk

oord beschouwd: 66% van de leerlingen voelt zich veilig op school.

Pesten

Eén op de tien leerlingen tussen 12 en 16 jaar zegt regelmatig gepest te worden. Vooral allochtone leerlingen – en met name allochtone meisjes – geven vaker aan hiervan het slachtoffer te zijn. 15% van de gepeste leerlingen zegt regelmatig hierover te piekeren. Opvallend is dat gepeste leerlingen zich onveiliger voelen op school, maar niet vaker vinden dat de school geen aandacht heeft voor leerlingen met persoonlijke problemen. Ze hebben wel vaker verdriet over de relatie met hun ouders, hun schoolprestaties en hun toekomst. Ook hebben ze meer last van ernstige slapeloosheid en nachtmerries. Ze denken veel vaker aan zelfmoord en zijn vaker slachtoffer van ernstig geweld, hoewel vooral de jongens ook zelf dader zijn van geweld.

Spijbelen

Eén op de vier leerlingen spijbelt een of meer keer per schoolmaand. Spijbelen neemt toe met de leeftijd: van de 12-jarigen spijbelt één op de tien leerlingen, van de 19-jarigen ruim de helft.

Onderzoek 1999/2000

Ook in het schooljaar 1999/2000 wordt er weer een onderzoek onder leerlingen in het voortgezet onderwijs gehouden. Het is de zesde editie van het Nationaal Scholierenonderzoek. Het invullen van de vragenlijst vergt zo'n anderhalf uur aan kostbare lestijd, maar levert tegelijkertijd een bijzonder gedetailleerd overzicht van de opvattingen en het gedrag van schoolgaande jongeren. De onderzoeksresultaten vormen dan ook een waardevolle aanvulling op de gegevens die de afgelopen tien jaar zijn verzameld. Elke deelnemende school ontvangt achteraf de eigen onderzoeksresultaten apart gebundeld.

Ook voor gemeenten kunnen de resultaten interessant zijn. Wanneer in een bepaalde gemeente voldoende leerlingen meedoen, kan een extra analyse van de schoolgaande jeugd in die gemeente gedaan worden. Zo kan duidelijk worden of de leef-situatie en het crimineel gedrag van de jeugd in de gemeente positief of negatief afwijkt van het landelijke beeld.

69% van de meisjes noemt dit. Vergelijken met vorige onderzoeken wordt criminaliteit steeds vaker als een nationaal probleem gezien: in 1995 was dit 37%, in 1997 51%. Hoge ogen scoren tevens: werkloosheid, drugs, te veel buitenlanders, vergrijzing en racisme.

probleem ervaren. Van degenen die zich *onveilig* voelen, is dit 63%. Overigens voelen de meeste leerlingen zich veilig in de eigen woonomgeving: 86% heeft geen last van onveiligheidsgevoelens in de buurt waar hij woont. De school wordt als een minder veilig

Foto: Josje Deekens

Bij de strafoplegging en uitvoering moet vaker aangesloten worden bij de sociaal-culturele en etnische achtergrond van jonge delinquenten dan nu het geval is. Dit is een van de conclusies uit het rapport 'Allochtonen en strafbeleving', een exploratief onderzoek naar de strafbeleving van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongens tussen 12 en 25 jaar.

9

Strafbeleving van allochtone jongens

“Ze moeten ook aan je familie denken”

door Eva Klooster

Het rapport *Allochtonen en strafbeleving* geeft een beeld van de wijze waarop Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongens de strafmaat, de strafsoort en de bejegening tijdens het strafproces ervaren. Per groep is bekeken in hoeverre strafbeleving wordt beïnvloed door de sociaal-culturele en etnische achtergrond van de jonge delinquent. De onderzoeksresultaten leveren een zeer divers beeld op van overeenkomsten en verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren, tussen en binnen groepen en tussen individuele jongeren (met 'allochtone jongeren' wordt in dit artikel uitsluitend gedomd op de Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse groep).

Voorts is nagegaan op welke wijze er in de praktijk van het strafrecht aangesloten kan worden bij verschillen in strafbeleving die het gevolg zijn van de diverse sociaal-culturele en etnische achtergronden van jonge delinquenten. Bij de beantwoording van deze vraag diende vanzelfsprekend rekening gehouden te worden met het rechtsgelijkheidsbeginsel.

Onderzoeksopzet

Het onderzoek – dat in opdracht van

het ministerie van Justitie is uitgevoerd door het onderzoeksbureau Van Dijk, Van Someren en Partners – is opgebouwd uit vier delen: literatuuronderzoek; dertig interviews met sleutelpersonen uit de betreffende allochtone groepen en deskundigen uit de alledaagse praktijk van het strafrecht; een werkconferentie met vijftig deskundigen uit de rechtshandhaving, reclassering, kindbescherming en allochtone organisaties; en ten slotte twaalf interviews met jongeren, van wie de helft een detentiestraf kreeg opgelegd en de andere helft een of meerdere alternatieve sancties. De evenredigheid in het aantal Surinaamse, Antilliaanse, Turkse, Marokkaanse en Nederlandse respondenten is gedurende het hele onderzoek bewaakt. Bij een gedeelte van de gesprekken zijn allochtone vertrouwenspersonen of begeleiders aanwezig geweest.

Dit artikel biedt onvoldoende ruimte voor een goede beschrijving van al de verschillen in strafbeleving. In dit artikel staan wel enkele voorbeelden van mogelijkheden om aan te sluiten bij strafbeleving van jonge delinquenten. Dit gebeurt aan de hand van een aantal opmerkelijke verschillen tussen de

strafbeleving van allochtone en autochtone jongeren.

Familie

De wijze waarop Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse jonge delinquenten hun straf beleven, verschilt op onderdelen met de strafbeleving van Nederlandse leeftijdgenoten in het strafcircuit. Zo is de beleving van een straf of een beoordeling van het gepleegde delict bij de allochtone jongens veel sterker afhankelijk van de reactie van de ouders, familie en *peer group*. Naarmate de ouders de straf(uitvoering) meer ondersteunen, is de kans dat de jongere de straf accepteert groter. Een deel van de ouders, met name de eerste generatie allochtonen, houdt zich echter afzijdig tijdens het strafproces. Culturele factoren als schaamte en het redden van de familie-eer vormen een deel van de verklaring.

Wat betekent dit voor de aansluiting bij de beleving van jonge allochtone delinquenten? Allereerst zal er om aan te kunnen sluiten bij de beleving van de jonge allochtone delinquenten, extra geïnvesteerd moeten worden in het betrekken en voorlichten van de ouders. Dit kan onder meer door de expertise van allochtone professionals vaker in te zetten. Een citaat uit een interview met een 17-jarige

De auteur is als onderzoekster werkzaam bij Van Dijk, Van Someren en Partners in Amsterdam.

Marokkaanse delinquent is kenmerkend:

"Een vader praat makkelijker met een Marokkaanse begeleider. Sommige ouders zien een Nederlandse begeleider (hier: jeugdreclassering) aankomen die over de problemen wil praten van hun zoon. Zij maken het dan mooier voor die man, dan denken ze dat ze het beter maken, terwijl het dan eigenlijk het tegendeel is. De rechter denkt dan dat het bij de familie thuis goed gaat en de problemen van de jongen van 'buiten' komen, terwijl het eigenlijk begint bij de problemen thuis."

Het betrekken van ouders wordt in de praktijk veelal bemoeilijkt door een gebrekkige kennis van de Nederlandse straf(instellingen) en een vaak andere verwachting van straffen. Naast de geïnterviewde professionals, pleiten ook de geïnterviewde gestrafte jongens voor betere voorlichting aan ouders. De ouders verwachten te veel van straffen met een punitief karakter, menen de jonge delinquenten. Zij vinden unaniem dat straffen pas leiden tot vermindering van recidive als er ook een traject met een toekomstperspectief wordt aangeboden. Een deel van de geïnterviewde jongens ziet in leerstraffen, in tegenstelling tot detentiestraffen, een kans om weer verder te komen. Een 17-jarige Antilliaan vertelt:

"In de gevangenis kun je weinig leren, vastzitten is tijdverlies, de meesten willen een opleiding. Wat heb je na twee jaar zitten? Geen werk, geen opleiding,

je hebt geen inkomen, dan ga je toch weer in de problemen komen."

Een 15-jarige Turkse jonge delinquent:

"De oudere generatie denkt: 'ga maar zitten dan word je man'. Die hopen dat je er wat van leert, maar zij denken alleen vanuit zichzelf, zij denken niet na of de jongen zelf vindt dat je er iets van leert."

Schaamte

Een sterke gerichtheid op de eigen groep, schaamte en machogedrag zijn culturele factoren die doorwerken op het gedrag van jonge allochtonen tijdens het strafproces. Zo doen zij er in vergelijking met autochtone gestrafte langer over om een vertrouwensband op te bouwen en hebben zij meer moeite om met derden over hun gevoelens te spreken. De geïnterviewde jongens vertellen dat zij de openheid die van hen verwacht wordt tijdens gesprekken met begeleiders, psychiaters en medegestrafte zeer onprettig vinden. Een geïnterviewde Surinaamse verdachte vertelt:

"De rechter heeft gezegd: 'ik geef je nog een kans met een PO'. Dan moet ik praten met psychiaters en psychologen. Die mensen gaan je rare vragen stellen, maar ik weet zelf dat ik niet gek ben. Geef mij maar gewoon jeugddetentie; hoef ik tenminste niet te praten. Soms heb ik geen zin om te praten, dan denkt de rechter: 'hij werkt niet mee'."

Verschillende geïnterviewde jongens vertellen dat ze geen enkel vertrou-

wen hebben dat de rechter hen zal belonen voor hun bekentenis. De rechter is geneigd om autochtone jongens eerder te geloven, meent deze groep. Bovendien willen zij liever niet in het openbaar over schaamte spreken. Een Antilliaanse jongen van 17 jaar:

"Wat moet ik zeggen tegen de rechter? Ik krijg toch 30 dagen. Ik zeg meestal niets, omdat ze je toch niet serieus nemen... Als het moet dan zeg ik dat het me spijt, ik zeg niet dat ik me schaam, dat zeg ik alleen tegen mijn moeder. Als ik echt ga praten en ik ga echt zeggen wat ik denk, dan is het net alsof ik slijm."

Naast machogedrag en solidariteit naar de eigen *peer group*, kan ook angst voor de *peer group* het gedrag van de jonge delinquent beïnvloeden. Dit laatste doet zich regelmatig voor bij jonge Marokkaanse delinquenten, zo blijkt uit de interviews. Een Marokkaanse gedetineerde van 22 jaar vertelt:

"Als Marokkaanse jongens opgepakt worden... dan zullen ze zeker gaan ontkennen. Het is je recht om te ontkennen. Dat heb ik van de jongens geleerd waarmee ik omga en van mijn

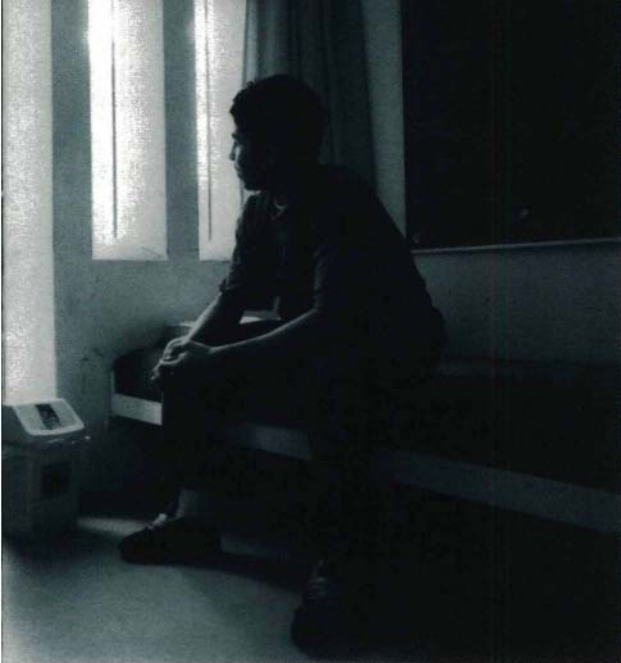

Foto: Josje Deekens

broers en mijn advocaat. Als je met een groep jongens bent en ze weten dat je praat, dan ben je de lul. Zeker de laatste tijd is het harder geworden. Vroeger werd je gewoon buitengesloten, nu kunnen ze je gaan steken."

Wat als men nu geen rekening houdt met de verschillende sociaal-culturele en etnische achtergrond van jonge delinquenten? Aan spijt tonen wordt binnen de Nederlandse schuld-cultuur waarde gehecht. Het kan het onderdeel van de rechter positief beïnvloeden. Het feit dat allochtone jongeren minder snel in het openbaar hun spijt of schaamte tonen, wil niet zeggen zij zich minder schuldig voelen.

Betrokkenen in het strafproces moeten over de deskundigheid beschikken om het verbale én non-verbale gedrag van zowel jonge autochtone als allochtone verdachten goed in te schatten. Dan spelen vragen als: wat is de thuissituatie, welke rol heeft de verdachte binnen zijn *peer group*, speelt er schaamte, macho-gedrag, angst om te 'verraden'? Een goed voorbeeld van maatwerk is in dit opzicht het apart nemen van de jonge verdachte. Hiermee kan de rechter de mogelijke invloed van groeps-gedrag beperken. Een citaat uit een interview

met een 17-jarige Surinaamse gestrafte jongen is illustratief:

"Als ik rechter was, zou ik kijken hoe het bij hem (de jongere, red.) thuis is, hoe zijn ouders met hem omgaan, hoe zijn vrienden zijn. Stel dat iemand wordt geslagen en hij krijgt een harde straf en hij komt thuis, dan wordt hij nog harder geslagen... ik zou alleen met de jongere praten, de officier en de ouders hoeven dat niet te weten."

Een ander voorbeeld van maatwerk is het direct confronteren van de Antilliaanse daders met de slachtoffers en te regelen dat de dader iets goed kan maken. Hiermee wordt beter aangesloten op de Antilliaanse schaamte-cultuur. Een Antilliaanse sleutelpersoon licht toe:

"Op de Antillen zeg je niet dat je iets spijt, dan ben je een eitje. Je kan het wel uiten: door iets goed maken."

Straffen op maat

De aanbevelingen uit het onderzoeksrapport *Allochtonen en strafbeleving* zijn gericht op de praktijk van het strafrecht en hebben tot doel een betere aansluiting te krijgen op de strafbeleving van Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse jonge

delinquenten. Daarbij is straffen 'op maat' het sleutelwoord: bij de oplegging en uitvoering van straffen rekening houden met de specifieke achtergrond van de jonge verdachte. Rekening houden met de invloed van sociaal-culturele en etnische factoren op de strafbeleving vormt daarvan een onderdeel.

Op basis van de interviews met professionals uit de praktijk van het strafrecht en met jonge delinquenten lijkt het aannemelijk dat een straf die als 'onterecht' of te 'zwaar' wordt beoordeeld, minder bijdraagt aan een positieve gedragsverandering. Hoewel effectiviteit van de straf geen onderzoeksdoel was, leiden de interviewresultaten wel tot de veronderstelling dat een straf eerder effect sorteert wanneer deze aansluit bij de beleving van de jongere.

Maatwerk en rekening houden met de specifieke achtergrond van de jonge verdachte, waaronder met diens sociaal-culturele en etnische achtergrond, vereist deskundigheid van de professional op uitvoerend en management-niveau. Een organisatie met een multiculturele personeelsbezetting heeft op dit punt een voorsprong.

Een exemplaar van het rapport 'Allochtonen en strafbeleving. Een onderzoek naar de strafbeleving van Antilliaanse, Surinaamse, Marokkaanse en Turkse jongens' is gratis verkrijgbaar bij: ministerie van Justitie, Diana Hagenstein (kamer H 1636), Postbus 20301, 2500 EH Den Haag.

Foto: Guido van Dooremaalen,
Hollandse Hoogte

In de periode 1996-1998 hebben zich in Nederland dertien carjackings voorgedaan. Dat aantal valt in het niets bij de hoeveelheid gewelddadige autodiefstallen waarmee vooral de VS en Zuid-Afrika te kampen hebben. Toch is waakzaamheid geboden. In België is het aantal carjackings de laatste jaren fors toegenomen. De CRI heeft daarom het delict in kaart gebracht.

Carjacking: import uit

door Ivoline van Erpecum

Er waart een epidemie door België. Sinds de auto's van onze zuiderburen zijn toegerust met alarmsystemen die zó goed zijn dat het voertuig amper meer op 'normale' wijze te stelen is, nemen autodieven steeds vaker hun toevlucht tot carjacking. Met name eigenaren van dure wagens als BMW en Mercedes vormen het doelwit: zij vallen ten prooi aan meedogenloze criminelen die met geweld of dreiging daarmee de auto ontfreemden. Sinds 1994 is het aantal gevallen van carjacking in België gestaag gegroeid. Vooral burgers in en rondom Brussel en Charleroi moeten het ontgelden. Daar werden in 1997 respectievelijk 260 en 160 carjackings gepleegd; in 1998 nam dat aantal nog toe. Bovendien deed in dat jaar een nieuw fenomeen zijn intrede, homejacking, waarbij de bezitters van dure wagens thuis overvallen worden en gedwongen hun autosleutels af te staan.

Het ligt in de verwachting dat de forse toename van carjacking niet beperkt blijft tot België. Immers, ook in andere West-Europese landen worden met name de dure merken steeds beter beveiligd. Daarom heeft de CRI op verzoek van de portefeuillehouder voertuigcriminaliteit van de Raad van Hoofddoelcommissarissen onderzoek verricht naar carjacking in een aantal landen. De resultaten van deze studie zijn vastgelegd in het boekje *Carjacking, een literatuurstudie*, dat onlangs is verschenen. De onderzoekers, Wouter van der Leest en Jos Degen,

brachten de aard en omvang van carjacking in de VS, Zuid-Afrika, België en omliggende landen en Nederland in kaart. Bovendien besteedden ze aandacht aan de daders en hun motieven, de slachtoffers, plaatsen en bestrijding van carjacking.

Omvang

Van de onderzochte landen blijkt carjacking het meest voor te komen in de Verenigde Staten. Het aantal gevallen van carjacking nam er toe van 35.000 in de periode 1987-1992 tot 49.000 in de periode 1992-1996. Dat brengt het gemiddelde in de Verenigde Staten op 0,25 carjackings per 1.000 inwoners per jaar. Dit aantal is trouwens een fractie van het totale aantal autodiefstallen: jaarlijks worden in de VS 1,9 miljoen voertuigen gestolen. Carjacking vindt vooral in de grote steden plaats, waarbij het aantal slachtoffers per 1.000 inwoners zelfs kan oplopen tot 0,75 per 1.000 inwoners, zoals in Los Angeles het geval is (zie tabel 1).

Tabel 1. Aantal carjackings per 1.000 inwoners naar stad in de VS in 1991

Los Angeles	0,75
New York	0,24
Chicago	0,24
Detroit	0,54
Houston	0,18
Miami	0,45

Bron: *Interstate theft subprogram violent crimes and major offenders*, 1992.
In: *Carjacking, een literatuurstudie*.

In Zuid-Afrika wordt het delict hijacking genoemd. Anders dan in de VS vallen hieronder ook gewelddadige overvallen op vrachtwagens. In 1997 registreerde de politie 9.900 hijackings, hetgeen neerkomt op 0,23 per 1.000 inwoners. De meeste gevallen doen zich in de regio Gauteng voor, waar onder meer Johannesburg en Soweto liggen. In 1997 kwamen 47 mensen om het leven bij een hijacking en raakten 79 gewond.

Motieven

In de VS worden de via carjacking buitgemaakte auto's vooral gebruikt voor joyriding en het plegen van (bank)-overvallen. Zo'n 90% van de gecarjackte auto's wordt dan ook teruggevonden. Anders dan in de VS speelt joyriding in Zuid-Afrika helemaal geen rol bij hijacking. Daar vormen de lading, verkoop van (onderdelen van) de auto en het stelen van een wagen voor het plegen van een overval of een ander delict de belangrijkste motieven om tot hijacking over te gaan. In een aantal gevallen is sprake van valse aangifte: de autobezitter zet een hijacking in scène en laat de verzekering opdraaien voor de 'schade'. In België is het merendeel - zo'n 70% tot 80% - van de gestolen voertuigen bestemd voor de buitenlandse markt. Daarnaast worden de auto's gebruikt voor joyriding en het plegen van roofovervallen.

De daders slaan op allerlei plekken hun slag. In de VS gebeurt het op parkeerterreinen en in parkeergarages

België?

Tekening: Hans Sprangers

(29%), op open terrein (45%) en in de buurt van het huis van het slachtoffer (18%). Georganiseerde bendes zoeken hun toevlucht tot de *bump-* en *runmethode*: ze veroorzaken een botsing en gaan er met de auto vandoor op het moment dat het slachtoffer uitstapt om de schade te inspecteren. Ook maken ze gebruik van *rolling road blocks*: wegafzettingen die het slachtoffer verhinderen verder te rijden. In

Zuid-Afrika worden vergelijkbare methodes toegepast. In de meeste gevallen (25%) gebeurt de hijacking er op het moment dat de auto met draaiende motor langs de weg staat. Eén op de tien hijackings wordt in Zuid-Afrika bij een stoplicht gepleegd.

Uiteraard is niet elke carjacking succesvol. Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat daders die in het bezit zijn van een vuurwapen, een grotere kans van slagen hebben dan degenen zonder vuurwapen (zie tabel 2).

Nederland

Tot nu toe is Nederland, net als de andere West-Europese landen, verschoond gebleven van de epidemie die België thans teistert. De CRI heeft in de periode 1996-1998 dertien carjackings gevonden. Mogelijk ligt dit aantal iets hoger, omdat carjacking niet apart geregistreerd wordt; het delict valt hetzij onder diefstal van een

voertuig, of onder de geweldsdelicten. Een van de aanbevelingen van de onderzoekers is een eenduidige registratie van carjacking op te zetten. Alertheid blijft geboden, schrijven ze, om te voorkomen dat Nederland net als België geconfronteerd wordt met een epidemie.

Dat de bestrijding een enorme inzet van de politie vergt, blijkt uit de inspanningen die men zich in de VS en Zuid-Afrika getroost. Daar is de aanpak vooral gericht op intensieve patrouilles en verhoging van de pak kans van daders. Maar het meeste effect lijken we te mogen verwachten van het *tracking-* en *tracingsysteem*, waarmee gestolen auto's gelokaliseerd kunnen worden. Overigens is in Nederland eind mei op initiatief van de Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit een testproject gestart voor het elektronisch opsporen van gestolen voertuigen.

Tabel 2. Geslaagde en mislukte carjackings naar het wapen van de dader

	Geslaagd	Mislukt
Geen wapen	8%	25%
Vuurwapen	72%	22%
Ander wapen/ onbekend	20%	52%

Bron: P. Klaus, *Carjacking in the United States 1992-1996*. In: *Carjacking, een literatuurstudie*.

In 1998 hebben de 75 regionale Buro's Slachtofferhulp, aangesloten bij de Vereniging Slachtofferhulp Nederland, meer slachtoffers van geweld en verkeersongevallen bereikt dan in het jaar ervoor. De groei in geholpen slachtoffers is opvallend, omdat de criminaliteitscijfers relatief stabiel blijven. Dit duidt erop dat slachtoffers beter hun weg weten te vinden naar de Buro's.

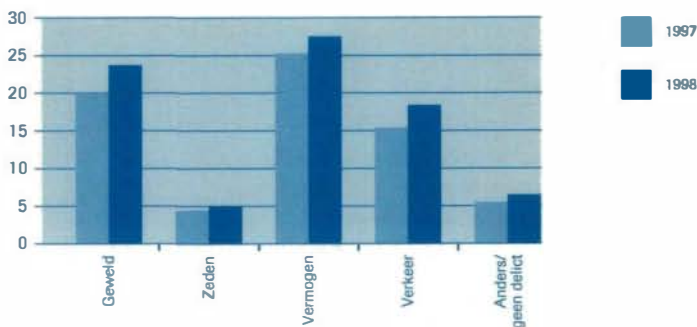
Meer slachtoffers van bij Slachtofferhulp

door Anke van Beckhoven

De Buro's Slachtofferhulp gaan formeel uit van de juridische betekenis van het begrip 'slachtoffer': een persoon die een misdrijf is overkomen. De cliëntgroep van de Buro's is echter breder. Ook nabestaanden en betrokkenen, zoals familie, burens, vrienden of klasgenoten, worden gerekend tot de cliënten van Slachtofferhulp, maar zijn niet per se direct slachtoffer van een misdrijf. Bovendien bieden de Buro's ook hulp aan slachtoffers van verkeersongevallen.

De eenheid die binnen de registratie van de Buro's Slachtofferhulp wordt gehanteerd is 'een zaak'. Het aantal afgesloten zaken in 1998 geeft derhalve een overzicht van het aantal geholpen slachtoffers. Open zaken zijn niet opgenomen in de rapportage, omdat het contact met de cliënt nog niet is afgesloten. Binnen één zaak kan dus aan meer dan één cliënt hulp worden geboden. In elke zaak wordt daarom tevens het aantal personen waarmee contact is geweest, geregistreerd. Het aantal zaken is in 1998 gestegen met bijna 13,6%, terwijl het totaal aantal geholpen cliënten gestegen is met 11%.

Figuur 1. Omvang en groei van het aantal zaken bij Slachtofferhulp in 1997 en 1998

De politie is de grootste verwijzer van slachtoffers naar de Buro's: ruim driekwart van de cliënten komt via een juridische instantie bij een Buro Slachtofferhulp – in de praktijk is dat vrijwel altijd de politie – en 15% komt op eigen initiatief. Andere verwijzers zijn hulpverleningsinstellingen in de geestelijke gezondheidszorg en het Algemeen Maatschappelijk Werk.

Meer geweldsslachtoffers

Alhoewel vermogenszaken, zoals diefstal uit de woning, oplichting of vernieling, nog steeds het grootste deel uitmaken van de totale werklast van de Buro's Slachtofferhulp (33,8%), is

hun aandeel in 1998 gedaald. Het aandeel geweldsdelicten is gestegen naar 29%. Zedendelicten vormen evenals in 1997 ruim 6% en verkeersongevallen 22,5% van het totaal aantal zaken. In figuur 1 is het aantal zaken in absolute aantallen per delictgroep in 1997 en 1998 weergegeven.

De grootste groei doet zich voor in het bereik van slachtoffers van een geweldsdelict (geweld met en zonder letsel, dodelijk geweld, bedreiging, overval, beroving) en een verkeersongeval. Voor geweldsdelicten is dit opmerkelijk. Uit de Politie-monitor 1999 blijkt dat er geen stijging is van het aantal mensen dat geconfronteerd is geweest met mishandeling, in de volksmond 'zinloos geweld' of 'straatgeweld' genoemd. In 1999 is dat –

eweld

evenals in voorgaande jaren – 1,1%. Wel komt bedreiging met geweld vaker voor dan in voorgaande jaren; 6% van de bevolking is in 1999 één of meer keer slachtoffer geworden van bedreiging met geweld. Zoals uit figuur 2 blijkt, werden de meeste geweldsslachtoffers die bij de Buro's komen, geconfronteerd met 'geweld met letsel' (52%). Slachtoffers van geweldsdelicten zijn iets jonger dan gemiddeld.

Zedendelicten

Als iemand gedwongen wordt seksuele handelingen uit te voeren of te ondergaan, noemen we dat seksueel geweld. Concreet gaat het om: aanranding, incest, verkrachting, ontucht met een minderjarige en openbare schennis (zie figuur 3). Slachtoffers van zedendelicten zijn vooral vrouwen. Alhoewel de relatie met de dader niet door de Buro's wordt geregistreerd, zal het bij zedendelicten vaak

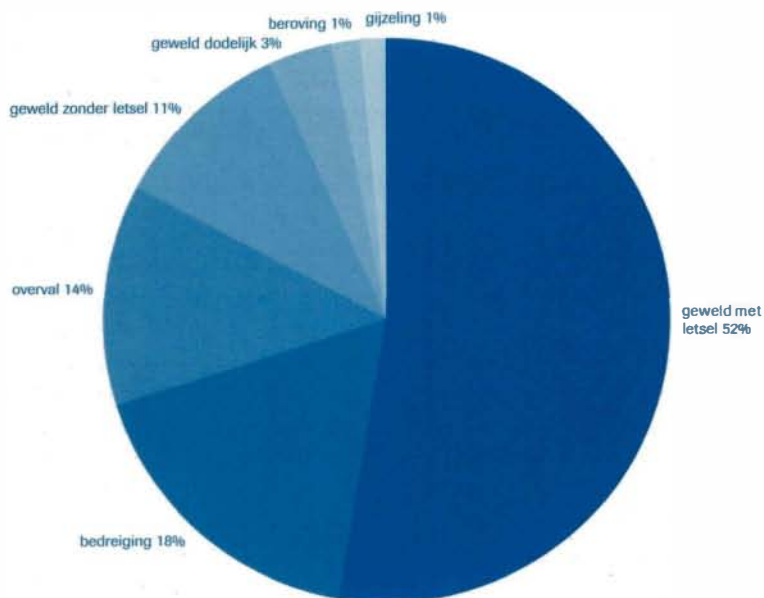
Zedendelicten zijn de meest intensieve zaken

gaan om huiselijk of relationeel geweld, waarbij de dader een bekende is. Uit andere bronnen blijkt dat seksueel geweld meestal door een bekende van het slachtoffer wordt gepleegd, uit gezin, familie, werk, sport, school of kerk (TransAct, 1998). Onderzoek van het ministerie van Justitie in 1997 geeft inzicht in de omvang: 45% van de Nederlanders is ooit geconfronteerd geweest met huiselijk geweld. De omvang van huiselijk en relationeel geweld is derhalve vele malen groter dan de omvang van zinloos geweld of straatgeweld.

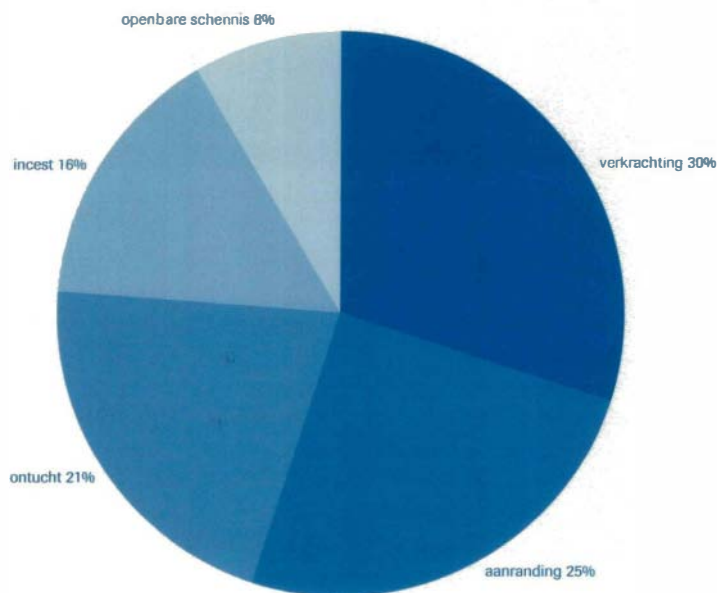
Slachtoffers van zedendelicten komen relatief vaak op eigen initiatief naar een van de Buro's; 61% vindt de weg naar een Buro Slachtofferhulp via de politie. Een van de achtergronden is dat het voor slachtoffers van zedendelicten altijd nog een grote stap is aanpak te doen bij de politie.

Zedendelicten zijn voor de vrijwillige medewerkers van de Buro's de meest intensieve zaken. Het aantal contac-

Figuur 2. Slachtoffers van geweldsdelicten in 1998

Figuur 3. Slachtoffers van zedendelicten in 1998

ten en de gemiddelde tijdsbesteding is hoger dan in andere zaken. Ter vergelijking: het gemiddeld aantal contacten in zedenzaken is 5,7 en de gemiddelde tijdsbesteding per zaak in uren is 3,30 uur; in vermogenszaken zijn deze getallen respectievelijk 2,5 contacten en 1 uur.

Bereik jongeren

Onder de totale groep slachtoffers bevinden zich evenveel mannen als vrouwen. De meest voorkomende leeftijdscategorieën zijn slachtoffers van 20 tot 29 jaar en 30 tot 39 jaar. Het bereik van slachtofferhulp onder jongeren is echter relatief gering, vergeleken met de andere leeftijdsgroepen en hun aandeel in de bevolking. Hier ligt voor Slachtofferhulp Nederland een taak, te meer daar uit gegevens van het CBS blijkt dat jongeren van 15 tot 25 jaar vaker kans lopen slachtoffer te worden van een geweldsmisdrijf dan ouderen (45 jaar en ouder). Uit ander onderzoek onder jongeren in deze leeftijdscategorie blijkt bovendien een

overlap te bestaan tussen daders en slachtoffers; 38% van de jongeren is zowel dader als slachtoffer geweest (B. Bieleman e.a. *Aangeschoten wild. Onderzoek naar jongeren, alcohol, drugs en agressie tijdens het uitgaan*. Intraval, 1998).

Buro's blijkt dat jongeren die hulp zoeken, dat vooral doen na een geweldsmisdrijf of verkeersongeval.

Oorzaken en achtergronden

Een van de oorzaken van een groter bereik, is een toename van het aantal doorverwijzingen van slachtoffers door de politie. Méér slachtoffers worden bij aangifte door de politie gewezen op de mogelijkheid van slachtofferhulp. In de Politie-monitor Bevolking 1999 wordt zichtbaar dat de stijgende lijn uit 1997 nog steeds voortzet. In 1999 is bij 29,3% van de aangiften informatie gegeven over Slachtofferhulp (in 1997 was dat 25,8% en in 1995 15,7%).

Alhoewel het aantal slachtoffers van een geweldsdelict niet wezenlijk toeneemt en ook het aangiftepercentage voor deze delictgroep niet wezenlijk

De naamsbekendheid van Slachtofferhulp Nederland is toegenomen

Wel is opvallend dat – vergeleken met 1997 – meer jongeren worden bereikt door de Buro's. In 1998 was er een groei van 31% in de leeftijdscategorie van 9 tot 19 jaar; de sterkste groei doet zich voor bij jongeren van 18 jaar. Hun aantal is in 1998 meer dan verdubbeld. Uit de gegevens van de

verandert (Politie-monitor 1999), is toch juist het aantal geweldsslachtoffers dat hulp zoekt bij een Buro Slachtofferhulp, sinds 1997 aanzienlijk gestegen. Ook het aantal slachtoffers dat op eigen initiatief naar de Buro's toe komt is gestegen. Dit kan erop wijzen dat de naamsbekendheid

van Slachtofferhulp Nederland is toe- genomen. De aandacht in de media over geweld op straat kan ertoe bijge- dragen hebben dat slachtoffers zelfbe- wuster zijn geworden en zich actiever opstellen door op eigen initiatief con- tact te zoeken met een Buro Slacht- offerhulp.

Maatschappelijke discussies hebben er wellicht toe geleid dat slachtoffer- schap eerder onderkend wordt als iets waarbij hulp en ondersteuning nodig is. Medewerkers van de Buro's bieden daarbij niet alleen emotionele onder- steuning maar ook praktische en soci- aal-juridische steun, zoals hulp bij verzekeringskwesties en het verhalen van schade op daders, aanvragen voor het Schadefonds Geweldsmisdrijven, begeleiding naar de rechtbank, schrij- ven van brieven én het nemen van preventieve maatregelen.

Onveiligheidsgevoelens

Een groei in bereik van slachtoffers betekent dus niet zonder meer dat er in Nederland meer slachtoffers vallen van een misdrijf of inbraak. Crimi- naliteitscijfers blijven relatief stabiel. Voor sommige vermogensdelicten is zelfs een daling geconstateerd; sinds 1997 neemt het aantal inbraken en pogingen daartoe relatief sterk af (Politiemonitor 1999). Wel zijn onvei- ligheidsgevoelens van burgers toege- nomen. Geweldsmisdrijven als straat- geweld, bedreiging maar ook overlast, hebben een enorme invloed op de onveiligheidsgevoelens van burgers, méér dan bijvoorbeeld relationeel of huiselijk geweld. Straatgeweld vindt

zichtbaar plaats in het publieke do- mein door anonieme daders, en roept gevoelens van dreiging, on- macht en controleverlies op. De media-aandacht versterkt de zicht- baarheid en de publieke verontwaar-

Straatgeweld tast de illusie van onkwetsbaarheid aan

diging. Straatgeweld tast direct de illu- sie van onkwetsbaarheid aan; ieder- een kan slachtoffer worden. Relationeel geweld is relatief onzicht- baar en vindt plaats in de privé-sfeer. Veel mensen zien zichzelf minder snel als potentieel slachtoffer van relatio- neel of huiselijk geweld, omdat ze ervan uitgaan dat ze een veilige leef- of werkomgeving hebben gekozen. De mogelijkheden van controle en invloed in de privé-sfeer lijken groter.

Beide vormen van geweld vragen – naast opvang – ook om aandacht voor preventiemaatregelen, informatie en weerbaarheidstraining. Een goede registratie van huiselijk geweld door politie én slachtofferhulp is nodig om een adequaat aanbod te doen. In ver- schillende regio's participeren de Buro's in projecten relationeel geweld

om het (vroegtijdig) bereik van slacht- offers te verbeteren met telefonische en laagdrempelige opvang en lotgeno- tencontact. Met name aanbod voor vrouwen die een oplossing zoeken in de thuissituatie ontbreekt.

Gezamenlijk met de netwerkpartners wordt gekeken naar de mogelijkheden om krachten te bundelen op het gebied van voorlichting en preventie. In voorlichting op scholen wordt aan- dacht besteed aan agressie, pesten en wat scholieren er zelf aan kunnen doen. Daders zijn zich vaak niet bewust van de gevolgen voor het slachtoffer.

Het cijfermatig verslag over 1998 kan voor f 10,- (exclusief verzendkosten) besteld worden bij Slachtofferhulp Nederland, Postbus 14208, 3508 BK Utrecht.

In de zomer is het een drukte van jewelste op het water. Meer dan eens is de veiligheid daarbij in het geding. Bovendien vormen de schepen welhaast een open invitatie voor dieven om hun slag te slaan. Daarom heeft de Waterpolitie zich de afgelopen twee maanden exclusief gericht op de pleziervaart. Speerpunten in het recreatieproject zijn: onveilig vaargedrag, overlast, alcohol en criminaliteit.

Waterpolitie intensiveert de aanpak van recreatiecriminaliteit

Maak van je boot geen buit

door Ivoline van Erpecum

De zomer is het jaargetijde bij uitstek waarin toeristen en dagjesmensen uitwaaieren over de Nederlandse natuurgebieden. En dat doen ze in groten getale. Recreëren is niet meer zoals vijftig jaar geleden toen de gemiddelde werknemer slechts van zes vakantiedagen per jaar kon genieten, een luxe bezigheid. De hedendaagse mens heeft meer vrije tijd, meer vakantiedagen, meer geld ook en daarmee tevens een grotere behoefte aan mogelijkheden om zijn vrije tijd in te vullen. Vanuit een economisch oogpunt is de forse groei van het aantal recreanten een gunstige zaak. De medaille heeft echter ook een keerzijde. Tot de schaduwzijden behoort niet alleen de overbelasting gedurende een relatief korte periode van de infrastructuur (lange files, bomvolle parkeerterreinen, uitpuilende uitgaansgelegenheden), maar ook de grotere kans op veiligheidsproblemen.

In een waterrijk land als Nederland zal het geen verwondering wekken dat talloze recreanten hun heil zoeken op de meren, rivieren en kanalen. "In de zomer is het soms zó druk op het water dat je over de boten de andere kant van de oever kunt bereiken", zegt Ed Kraszewski, persvoorlichter bij het Korps landelijke politiediensten (KLPD), gekscherend. Het gevolg is

dat de overlast en onveiligheid toenemen. Tot die slotsom kwam ook het KLPD. Kraszewski: "We kregen van onze watercollega's het signaal dat het aantal meldingen van overlast en hinderlijk vaargedrag enorm is toegenomen. Nu zal die toename ook te maken hebben met de opkomst van de mobiele telefoon. Als er vroeger iets op het water gebeurde, moest je al gauw een paar uurtjes varen om de politie ervan te verwittigen. Dus liet je het er maar bij. Tegenwoordig grijp je gewoon aan dek je mobiele telefoon."

Terwijl het grotere aantal meldingen van overlast niet meteen hoefde te wijzen op een toename van de problemen op het water, wezen de groei in het aantal aangiftes van schade en signalen van de beroepsvaart dat de recreatievaartuigen voor steeds meer gevaarlijke situaties zorgden, wel in die richting. Daarom besloot de Waterpolitie zich deze zomer geheel op de recreatievaart te richten. Bovendien startte ze een grootscheepse publiciteitscampagne. In het recreatieproject dat in de maanden juli en augustus zijn beslag heeft gekregen, zijn vier speerpunten benoemd: onveilig vaargedrag, overlast, alcohol en criminaliteit.

Trabantjes

"Nederland heeft een aantal belangrij-

ke vaarwegen, zoals het Amsterdam-Rijnkanaal, de Schelde-Rijnverbinding en het Prinses Margrietkanaal, waar de recreatievaart en beroepsvaart elkaar kruisen", vertelt Kraszewski. "Veel recreanten zijn niet op de hoogte van de verkeersregels die voor de beroepsvaart gelden. Grote schepen mogen bijvoorbeeld ook links varen. Recreatievaartuigen zijn daar net als Trabantjes op de snelweg. Ze varen met een snelheid van twaalf, dertien kilometer per uur, terwijl de beroepsvaart met zo'n vijftientig kilometer per uur doorstoomt. Dan kan het dus gebeuren dat de schipper van een jacht vergeet regelmatig over zijn schouder achterom te kijken, waardoor hij pas bemerkt dat zijn schip wordt ingehaald op het moment dat de schaduw van een grote tanker over het dek glijdt. Op dat moment is het te laat om nog uit te wijken."

Een van de speerpunten van het recreatieproject is een strengere controle op onveilig vaargedrag. Een tweede speerpunt vormt de aanpak van overlast. "Tot de veroorzakers van overlast behoren onder andere de waterscooters die met opzet, voor de kick, veel te hard varen", aldus Kraszewski. Zowel degenen die een hinderlijke golfslag veroorzaken, worden aangepakt, als personen die teveel

Foto: Hans Steinmeier, ANP

geluidsoverlast produceren of te dicht bij de oever varen.

Varen onder invloed

Alcoholcontroles vormen het derde speerpunt van het project. Kraszewski: "Sinds april 1998 is er een strenge wetgeving. Vroeger mocht je een schipper alleen een blaastest afnemen, wanneer je aanwijzingen had dat hij onder invloed was. Hij moest dus zo ongeveer zigzaggend over het water varen. Of hij moest betrokken zijn bij een aanvaring. Ook al zag je de kratten met lege bierflesjes hoog opgetast op dek staan, dan nog mocht je niet preventief ingrijpen. Nu is dat veranderd. Vorig jaar beperkte de Waterpolitie zich tot voorlichting over de gewijzigde wetgeving en het uitvoeren van kleine controles. Sinds dit jaar is het anders. Iedere watersporter die de politie na 18.00 uur contro-

leert of staande houdt, moet zich onderwerpen aan een blaastest."

Diefstal van vaartuigen en motoren vormt het vierde speerpunt. "Er wordt heel wat gestolen op het water", zegt Kraszewski. "Vooral het kleinere spul: buitenboordmotoren met een gering aantal pk's die je eenvoudig van het schip kunt afschroeven, maar ook roeiboten, visboten of zelfs hele zeilschepen worden ontvreemd. Buitenboordmotoren zijn het meest geliefd bij dieven. Elk schip heeft er wel een, om verder te kunnen als de wind het laat afweten, of om het schip de haven in te manoeuvreren. Bovendien is het verboden zonder buitenboordmotor op de grote rivieren te varen. Voor dat kleine spul is een enorme markt. De watersport is überhaupt een bloeiende branche waarin veel geld omgaat. Diefstal van complete

schepen komt minder vaak voor. Vooral in de zomer is de sociale controle groot en wordt zo'n diefstal snel ontdekt. Het signalement van het gestolen schip wordt aan alle politievaartuigen doorgegeven én aan alle brug- en sluiswachters. Als dief kom je dan niet ver."

Snelle buit

Het is opmerkelijk eenvoudig om op het water je slag te slaan. Berooide watersporters hebben het mede aan zichzelf te danken dat dieven hun pad hebben gekruist. Buitenboordmotoren zitten met een paar schroefjes aan de boot bevestigd. Rubberboten dobberen aan een touwtje achter het schip aan. Voor de diefstal van een bijboot hoeft je het katrol maar te vieren en je kunt zo met de buit wegvaren, vaak nog voorzien van een mooie buitenboordmotor ook. Er zijn

Gestolen waar	Aantal
1 buitenboordmotoren	421
2 boot trailers	116
3 snelle motorboten	114
4 rubberboten	108
5 roei-, vis- en bijboten	86
6 PWC's (waterscooters en jet ski's)	39
7 motorjachten	17
8 open zeilboten	14
9 kajuitzeiljachten	13

Bron: Landelijk vaartuigenregister (aangezien nog niet alle regio's de benodigde informatie doorgeven, betreft het hier circa driekwart van de geregistreerde criminaliteit).

gevallen bekend van dieven die met een gestolen boot 's avondslangs de afgemeerde schepen varen en bij elk schip de buitenboordmotor eraf schroeven. Preventief valt er nog veel winst te halen. Daarvoor hoeft je niet eens je toevlucht te zoeken tot geavanceerde methodes als brandstof-onderbreking. "Je kunt diefstal nooit geheel voorkomen, maar je kunt het wel lastiger maken", zegt Kraszewski. "Er zijn sloten op de markt die je in dertien seconden openbreekt, maar er zijn ook sloten waar je twee tot drie minuten mee bezig bent. De meeste dieven zijn niet bereid zo lang te wachten. Een investering van f 100,- tot f 150,- kan al veel narigheid voorkomen."

De Waterpolitie spoort waar zij maar kan de schippers aan tot het treffen van preventieve maatregelen. Zo worden er lezingen gehouden bij watersportverenigingen, waarbij onder meer de beveiliging van het schip aan de orde komt. Ook verspreidt ze registratieformulieren waarop alle gegevens, inclusief het serienummer van de buitenboordmotor, genoteerd moeten worden. Dat maakt ten eerste de aangifte van diefstal een stuk eenvoudiger: "Het is wel eens voorgekomen dat iemand aangifte kwam doen van diefstal van zijn vaartuig en niet méér wist te vertellen dan dat het schip een blauwe romp, een witte

opbouw en één mast had. Daar zijn er duizenden van op het water." Ten tweede biedt de registratie het voordeel dat gestolen goederen die opgespoord worden, aan de rechtmatige eigenaar teruggegeven kunnen worden.

Echter, Nederland telt talloze watersporters. Dat maakt het voor de Waterpolitie lastig ze te bereiken. Kraszewski ziet er dan ook meer heil in via de verzekeringsmaatschappijen de beveiliging van schepen te verbeteren. "Verzekeringsmaatschappijen beginnen zich meer en meer bewust te worden van het belang van diefstalpreventie. Er zijn er nu al twee die beloven de nieuwwaarde van een buitenboordmotor te vergoeden wanneer deze binnen drie jaar gestolen wordt, mits er afdoende beveiligingsmaatregelen getroffen zijn. Zoiets moet de mensen toch aan het denken zetten."

Zeehondjes kijken

Terwijl in vorige zomers de Waterpolitie haar aandacht nog verdeelde tussen de beroepsvaart en de pleziervaart, heeft ze er dit jaar voor gekozen de beroepsvaart twee maanden ongemoeid te laten en zich in het kader van het recreatieproject volledig te concentreren op de waterrecreatie. En dat was nodig ook, meent Kraszewski: "De 28 grote patrouilleboten en 36 snelle politievaartuigen waarover de

politie beschikt, waren hard nodig. Het weer heeft daarbij ook een rol gespeeld. We hebben een prachtige zomer gehad, vooral in de weekends. Vaak was al halverwege de week bekend dat het zaterdag en zondag mooi weer zou worden. Alles wat kan drijven, zit dan op het water. Met een vergelijkbare zomer als vorig jaar, zou het veel minder druk geweest zijn. Nu had de politie haar handen vol. Dat gold voor alle gebieden. In Friesland, Zeeland, op het IJsselmeer, overal was het druk. Zelfs op de Waddenzee, waar de gemiddelde watersporter zich normaliter niet waagt, was het druk. Aangemoedigd door het mooie weer varen ze de zee op. Ze willen naar de zeehonden kijken, maar daarvoor moeten ze naar natuurgebieden waar een vaarverbod van toepassing is. Ze zijn dan heel verbaasd als ze vervolgens een bekeuring krijgen."

Niet alleen op de Waddenzee, maar ook elders in de watergebieden zijn nogal wat bekeuringen uitgedeeld. De proef met surveillance in burger leverde wat dat betreft aardig wat op. "Als de politie in herkenbare outfit komt aanvaren, houdt iedereen zich ge-deisd en lijkt er niets aan de hand. Bij wijze van experiment heeft de politie deze zomer ook in gehuurde speedboten onopvallend gesurveilleerd. Er ging een wereld voor hen open. In drie weken tijd zijn 117 bekeuringen uitgeschreven. We overwegen door te gaan met deze vorm van surveillance en daarvoor steeds andere watergebieden uit te kiezen."

Foto: Marc de Haan, Hollandse Hoogte

Het Politie Keurmerk Veilig Uitgaan, dat op initiatief van de Eindhovense politie momenteel ontwikkeld wordt, is gestoeld op samenwerking tussen horeca, politie, justitie en gemeente. Via een uitgebreid pakket aan maatregelen en afspraken willen zij de veiligheid in de uitgaansgebieden optimaliseren. Echter, het keurmerk biedt geen garantie op succes. Het laatste woord is aan de stappers.

Keurmerk is geen waarborg voor succes

Veiliger uitgaan

door Jan Kort

De afdeling Eindhoven Binnenstad van de regiopolitie Brabant-Zuid-Oost is bezig met het ontwikkelen van een Politie Keurmerk Veilig Uitgaan. Het idee voor het keurmerk is ontstaan vanwege de vele gevallen van zinloos geweld die zich de afgelopen jaren in de Nederlandse uitgaanscentra hebben voorgedaan. Het keurmerk is bedoeld als een positieve actie tegen het gevoel van onveiligheid dat de bezoekers van uitgaansgelegenheden vaak bekruipt. Uitgaan behoort leuk en gezellig te zijn; onveiligheid en geweld horen daar niet bij!

Het idee voor een Keurmerk Veilig Uitgaan is op 11 maart 1998 gelanceerd op een congres in Eindhoven. Inmiddels heeft een aantal steden zich bij de initiatiefnemers aangesloten: Groningen, Tiel, Oss, Arnhem en Tilburg. Het streven is om in goed onderling overleg tussen de deelnemende steden het keurmerk verder te ontwikkelen en vervolgens in te voeren. Uiteraard is het mogelijk dat andere steden zich, in een later stadium, achter het idee voor een keurmerk scharen.

Bij de ontwikkeling van het keurmerk staat één thema centraal: samenwerking. Om afspraken te kunnen maken

over de veiligheid in gebieden met veel horeca, is samenwerking tussen de politie, de gemeente, de horeca en het openbaar ministerie essentieel. En dat is dan ook meteen de essentie van het Politie Keurmerk Veilig Uitgaan: het maken van bindende afspraken tussen de betrokken partners en het, op basis van die afspraken, treffen van maatregelen die de veiligheid en gezelligheid in de horecagebieden optimaliseren.

Controle

De kracht van het keurmerk schuilt in de controle op de naleving van de gemaakte afspraken, waarbij als mogelijke sanctie het verliezen van het keurmerk gehanteerd wordt. Bij het uitoefenen van die controle is een aantal varianten denkbaar. Zo kunnen de samenwerkende partners in de betreffende gemeente onderling controle uitoefenen, maar ze kunnen de controle ook toevertrouwen aan een onafhankelijke instantie, of ervoor kiezen dat partners uit andere deelnemende steden het keurmerkgebied controleren. Ook gaan de gedachten uit naar een zelfevaluatie die eens per jaar uitgevoerd moet worden conform het Nederlandse Kwaliteitsmodel Politie. De wijze waarop de controle gestalte moet krijgen, is thans nog

onderwerp van gesprek tussen de zes betrokken steden.

Ook inhoudelijk moet het keurmerk nog verder ingevuld worden. Het gaat dan om vragen als: welke afspraken, projecten en voorwaarden moeten aan het keurmerk verbonden worden. Deze moeten per gemeente kunnen variëren, afhankelijk van de plaatselijke situatie en de mate van samenwerking tussen de betrokken partners. Gedacht wordt aan onder meer de volgende onderwerpen:

- Projectmatig politietoezicht in het gebied, bij voorkeur in de vorm van een detachement, gekwantificeerd naar tijdstippen en aantallen in te zetten politiefunctionarissen, eventueel aangevuld met vormen van cameratoezicht.
- Het opstellen van huis- en gedragsregels voor horecagelegenheden en handhaving van deze regels door de horecaondernemers.
- Een stelsel van lokaal verboden voor personen die zich niet aan de regels wensen te houden of die strafbare feiten plegen.
- Een goede infrastructuur van het horecagebied, waarbij voorzien is in zaken als parkeergelegenheid, bereikbaarheid, rijwielstallingen, verlichting, afvalbakken, bestrating, reiniging en aanpak van graffiti.
- Goede regelgeving voor het gebied,

Foto: Toussaint Kluiters, ANP

De auteur is als commissaris van politie werkzaam bij de regio Brabant-Zuid-Oost en geeft leiding aan de afdeling Eindhoven Binnenstad.

hetgeen onder meer impliceert: een sluitingstijdenbeleid, terrassenbeleid en horecastappenplan.

- Het tegengaan van wildplassen door openbare urinoirs te plaatsen in combinatie met een stringent handhavingsbeleid door de politie.
- Het weren van flessen, glazen en glasscherven op de openbare weg door een consequent deurbeleid te voeren en door onbreekbare polycarbonaatglazen te gebruiken.
- Opleiding van horecapersoneel en portiers in het omgaan met agressieve klanten of personen die onder invloed zijn van alcohol en/of drugs.
- De ontwikkeling van een goed deurbeleid, waardoor problemen aan de deur en in de zaak voorkomen kunnen worden. Daarbij past ook een gedragscode voor portiers hoe zij moeten omgaan met aange troffen wapens en drugs, nadat daarover afspraken zijn gemaakt met het openbaar ministerie en de politie.
- De aanpak van illegaal wapenbezit en het strafbaar stellen van het rondlopen met 'alternatieve wapens' zoals fietskettingen, tafelpoten en zakmessen in het gebied op bepaalde tijdstippen (categorie IV wapens uit de Wet Wapens en Munitie).
- Het op elkaar afstemmen van de tijdstippen van Happy Hours, om te voorkomen dat jeugdigen van de ene naar de andere gelegenheid gaan alwaar ze voor een gering bedrag grote hoeveelheden alcohol kunnen consumeren, danwel het geheel afschaffen of beperken van de Happy Hours.

Samenvattend kan gesteld worden dat het keurmerk zich zal richten op de onderlinge samenwerking, de inrichting en bereikbaarheid van het gebied en de aanpak van vandalisme, geweld en drugsgebruik.

Geen verplichting

Het keurmerk kan alleen behaald worden door een gezamenlijke inspanning van horeca, politie, gemeente en openbaar ministerie. Echter, het mag niet opgelegd worden via overheidsregeling; de partners moeten op vrijwillige basis besluiten invulling te geven aan het keurmerk. Hun inspanningen zijn overigens niet vrijblijvend, maar voldoen aan de eisen die het keurmerk gaat stellen. Door gebruik te maken van de kennis en ervaring van de mensen die in de praktijk veel met uitgaansgebieden te maken hebben, wordt gewerkt aan de veiligheid en dus de kwaliteit van het uitgaansgebied.

Hoewel de plaatselijke horeca, politie, gemeente en het openbaar ministerie

op deze wijze zeer fors investeren in veiligheid, zal het keurmerk nooit een garantie kunnen zijn dat er niets meer gebeurt. De combinatie van grote aantallen bezoekers – vaak in een klein gebied – en het gebruik van alcohol en drugs maakt dat er altijd incidenten zullen plaatsvinden waarbij slachtoffers vallen. Ook in gemeenten waar de situatie in het uitgaansgebied redelijk beheersbaar lijkt, zullen de betrokken partners alert moeten blijven en de maatregelen continu moeten evalueren en bijstellen. Als er ondanks alle maatregelen waarin het keurmerk voorziet, onverhoopt toch iets ernstigs gebeurt, kunnen de partners in ieder geval de overtuiging hebben dat ze er alles aan gedaan hebben om de veiligheid in het gebied te verbeteren. Uiteindelijk zullen het de 'stappers', althans het potentieel agressieve deel onder hen, moeten zijn die hun gedrag willen veranderen. Het Politie Keurmerk Veilig Uitgaan helpt hen daar een handje bij...

Op 1 oktober 1999 houdt het Projectteam Overvalcriminaliteit op te bestaan. In de afgelopen zes jaar heeft het projectteam veel expertise opgebouwd in de aanpak en preventie van overvalcriminaliteit. Drie coördinatoren – bij de CRI, Slachtofferhulp en het bedrijfsleven – zullen de fakkel overnemen.

Einde nadert voor succesvol projectteam tegen overvallen

“Elk project is eindig”

door Ivoline van Erpecum

In het tankstation aan de Reigersbosdreef in Amsterdam-Zuidoost schuift de caissière 's avonds altijd de veiligheidsbeglazing voor het loket. Twee keer was ze erbij toen er een overval gepleegd werd, de tweede keer is er ook geschoten. Naderhand is ze goed opgevangen, zegt ze, maar emotioneel is ze er nog niet overheen. Daarom begrijpt ze haar collega's ook niet; die blijven 's avonds rustig onbeschermd de klanten bedienen en weigeren dat dikke glas voor de toonbank te schuiven. Het is pure stoerdoenerij van hen, denkt ze, maar bij een overval blijft er van je stoerheid weinig over.

Juist 's avonds, met het invallen van de duisternis, lopen tankstations een verhoogd risico op een overval. In de winter beginnen de risico-uren vroeger dan in de zomer. Dat bleek ook uit een analyse van overvallen op tankstations die het Projectteam Overvalcriminaliteit (PtO) uitvoerde. In overleg met de branche werd besloten tot een proef in de regio Kennemerland om het niveau van de verlichting te verhogen op het moment dat een auto het terrein opreed. Het toezicht via de camera's was erbij gebaat, de klanten vonden het niet erg, het personeel voelde zich veiliger en blijkbaar schrikte het potentiële overvallers af want het overvalrisico daalde fors.

Overvalpreventie

De preventie van overvallen op tankstations vormt slechts een van de vele activiteiten die het PtO de afgelopen zes jaar heeft ondernomen. Ook voor andere branches – waaronder banken, de detailhandel, de horeca, restaurants en taxibedrijven – ontwikkelde het team tal van preventieve maatregelen. Het PtO was voorts betrokken bij lokale projecten en algemene, op de situatie gerichte initiatieven ter voorkoming van overvallen. Het projectteam concentreerde zich niet alleen op situatiele preventie. Het richtte zich ook op dadergerichte preventie, de politiele aanpak van overvalcriminaliteit en de hulp aan slachtoffers van overvallen. Aan dit alles komt nu een einde.

Aantal overvallen per soort object per jaar

Object	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Geldinstellingen	405	530	612	540	350	206	164	242	183
Tankstations	205	175	208	226	191	115	119	138	161
Horeca	215	263	416	518	545	430	447	493	540
Winkels	432	403	583	698	742	528	592	637	701
Taxibedrijven	17	29	28	76	89	59	53	93	98
Kantoor, bedrijf overig	46	54	67	66	113	115	133	136	143
Particulier geldtransport	106	107	124	205	153	149	114	135	140
Subtotaal	1426	1561	2038	2329	2183	1602	1622	1874	1966
Woningen	183	191	174	278	313	410	385	425	392
Diversen	119	95	79	118	-	-	-	-	-
Totaal	1728	1847	2291	2725	2496	2012	2007	2299	2358

Bij een overval op een Rotterdamse juwelier in de Middellandstraat houdt de politie de winkel onder schot, maar de overvallers hebben zich al uit de voeten gemaakt.
Foto: Bert Verhoeff, Hollandse Hoogte

Op 1 oktober van dit jaar gaat het licht uit bij het PtO. “Elk project is eindig; dat geldt ook voor het Projectteam Overvalcriminaliteit”, zegt commissaris Henk Eggink laconiek. Eggink was de laatste drie jaar leider van het projectteam. “Bij de oprichting in 1993 is afgesproken dat het PtO drie jaar zou draaien. Na ommekomst van die periode is besloten het project met drie jaar te verlengen, omdat we het idee hadden dat de aandacht voor overvalcriminaliteit nog onvoldoende was beklijfd bij de betrokken organisaties. Maar het moment is nu echt aangebroken dat de partners het zelf moeten doen.”

Maar toch, het argument van drie jaar geleden dat het PtO zijn activiteiten moest voortzetten omdat deze nog onvoldoende beklijfd waren bij de partners, geldt eigenlijk nog steeds. Volgens Eggink is de expertise die het

Aantal daders per overval

Aantal daders	1994	1995	1996
1	1133	883	885
2	954	768	738
3	300	234	267
4	83	95	84
5	18	18	21
6	5	5	5
7	1	1	2
>7	2	0	3
Onbekend	-	8	2
Totaal	2496	2012	2007

Bron: PtO

PtO heeft opgebouwd ook nu nog onvoldoende geworteld. Hij doelt daarmee vooral op het bedrijfsleven. “Bij de grote concerns is er inmiddels voldoende aandacht voor de preventie van overvalcriminaliteit. Maar op het niveau van de individuele ondernemer moet er nog veel gebeuren.”

Doelstellingen

Het PtO werd in juni 1993 geïnstalleerd op voorstel van de Stuurgroep Overvalcriminaliteit. Zowel deze stuurgroep als het projectteam vallen onder het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing (NPC). De helft van het budget van het PtO werd beschikbaar gesteld door het bedrijfsleven; het resterende deel was afkomstig van het ministerie van Justitie. Hoofddoel van het projectteam was het verminderen van het aantal overvallen op bedrijven en geldinstellingen. Daarnaast stelde

het PtO zich ten doel het ophelderingspercentage te verhogen, het risicobewustzijn binnen het bedrijfsleven te vergroten, de instroom van nieuwe daders te beperken en adequate opvang voor alle slachtoffers van overvallen te realiseren.

In de eerste drie jaar werd de hoofddoelstelling van het PtO – het verminderen van het aantal overvallen op bedrijven en geldinstellingen – bereikt. Tussen 1990 en 1993 nam het aantal overvallen op deze ondernemingen toe van 1.426 tot 2.329. In de periode 1993-1995 daalde het aantal tot 1.602. De daarop volgende jaren echter steeg het aantal weer tot 1.966 in 1998. De toename deed zich niet voor bij de

Gewonden en doden bij overvallen

	1994	1995	1996
Onder slachtoffers			
- Doden	7	12	8
- Gewonden	288	201	212
Onder daders			
- Doden	0	1	0
- Gewonden	15	28	18

Bron: PtO

Overvallen per dag van de week

Dag	1994	1995	1996
Maandag	325	287	283
Dinsdag	344	253	273
Woensdag	337	309	278
Donderdag	437	305	322
Vrijdag	529	385	362
Zaterdag	341	301	312
Zondag	183	172	177
Totaal	2496	2012	2007

Bron: PtO

banken: die zijn door hun sterk verbeterde beveiliging steeds oninteressanter geworden voor overvallers. In de horeca, winkels en tankstations valt echter nog veel buit te vergaren, zoals ook blijkt uit de gestegen overvalcijfers in de afgelopen drie jaar. Het oplosingspercentage steeg met name in de regio's waar overvalcoördinatie plaatsvond. Dat het risicobewustzijn bij het bedrijfsleven groter werd, kan – althans voor de periode 1993-1996 – afgeleid worden uit de daling van de gemiddelde buit en de stijging van het aantal mislukte overvallen. Voorts werden alle coördinatoren van Slachtofferhulp getraind in de opvang van slachtoffers van overvallen.

Coördinatoren

De opheffing van het PtO betekent in principe niet dat de inspanningen van het PtO vergeefs zijn geweest en dat alles wat in de afgelopen jaren aan kennis en ervaring is opgebouwd, teniet wordt gedaan. "Het werk wordt voortgezet door drie coördinatoren: een bij de CRI, een voor het bedrijfsleven en een bij Slachtofferhulp", zegt Eggink. "De CRI neemt de informatietaak over. Zij zal straks de cijfers en trends in de diverse branches publiceren. Bovendien wordt bij de CRI het opsporings- en vervolgingsverhaal ondergebracht. Aangezien de hulp aan slachtoffers ook een belangrijke

taak blijft, zal hiervoor bij Slachtofferhulp een aparte coördinator aangewezen worden. De coördinator bij het bedrijfsleven ten slotte zal moeten stimuleren dat bedrijven maatregelen treffen om overvallen te voorkomen."

De Stuurgroep Overvalcriminaliteit bij he NPC blijft gewoon bestaan. Zij zal in de toekomst de activiteiten op het

zaamheden aan de drie coördinatoren zullen hebben, moet in de toekomst blijken. Diep in zijn hart twijfelt Eggink: "Ik heb er wel enige zorg over dat het ook goed zal lopen. Maar de beslissing is nu genomen."

Op 29 september organiseert het Projectteam Overvalcriminaliteit in samenwerking met het Studiecentrum

Totale buit bij overvallen

	1994	1995	1996
Buit	17.920.410	15.648.441	17.537.437

Bron: PrO

gebied van overvalpreventie aansturen. Maar met name voor het bedrijfsleven ligt er nog het nodige werk in het verschiet. Eggink: "De aandacht voor overvalcriminaliteit zal echt geïntegreerd moeten worden in de bedrijfsvoering. Daarom ook mag er geen aparte organisatie voor blijven bestaan, want dan blijft het een alibi voor de bedrijven die zeggen dat er al wat aan gedaan wordt. Overvalpreventie moet echt in de bedrijven geïntegreerd worden."

Welke effecten de opheffing van het PtO en de overdracht van de werk-

Kerckebosch een manifestatie in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Onder de titel 'Overvalcriminaliteit en het bedrijfsleven: de overvalleur de baas' wordt ingegaan op de projecten ter beteugeling van de overvalcriminaliteit en op de toekomstige aanpak van deze vorm van criminaliteit. De manifestatie staat tevens in het teken van de opheffing van het projectteam. Belangstellenden voor de manifestatie (kosten f 195,- excl. btw) kunnen contact opnemen met Sandra Schouten van de deelnemersadministratie, telefoon 030 - 698 42 22.

Foto: Piet den Blanken, Hollandse Hoogte

Recente publicat

Geweld

- **C.J.M. Schuyt. 'Publiek geweld'. In: *Delikt en delinkwent* 29 (1999), nr. 5.**
De auteur analyseert in dit artikel in hoeverre gevallen van zinloos geweld te beschouwen zijn als losstaande incidenten of dat er sprake is van een structurele ontwikkeling. Duiden de gebeurtenissen op een tendens in de samenleving tot het veelvuldiger gebruik van geweld door jongeren? Tevens wordt gekeken waardoor de vermindering van de verinnerlijkte binding aan normen en waarden wordt bepaald.

Jeugdcriminaliteit

- **M. Junger en A.M. van der Laan. 'Delinquentie en gezondheidsgedrag'. In: *Proces* 78 (1999), nr. 3/4.**
De auteurs zoeken een antwoord op drie vragen over de relatie tussen crimineel gedrag en gezondheidsgedrag. De eerste vraag is of delinquente jongeren relatief vaak zijn betrokken bij andere vormen van afwijkend gedrag, zoals spijbelen of gokken. De tweede vraag is of ze relatief vaak zijn betrokken bij gezondheidsbedreigend gedrag, zoals roken of alcoholgebruik. De derde vraag richt zich op de vooruitzichten op de langere termijn voor jongeren die op jonge leeftijd agressief en crimineel gedrag vertonen.
- **S.A.M. Lenssen e.a. 'Meisjes in een justitiële opvanginrichting nader bekeken. Een explorerend inventariserend onderzoek naar het karakter van deze doelgroep en opvallende verschillen met jongens'. In: *Delikt en delinkwent* 29 (1999), nr. 6.**
Vanuit gedragswetenschappelijk en psychiatrisch perspectief wordt een beeld geschetst van de kenmerken van meisjes die in een gesloten justitiële opvanginrichting zijn geplaatst. Eerst wordt gekeken naar geslachtsspecifieke aspecten van meisjescriminaliteit. Vervolgens wordt verslag gedaan van een dossieronderzoek naar meisjes in de meisjesafdeling van Het Poortje.

Overvallen

- **P. van der Velden en G. Bongers. 'Goede opvang na een overval is cruciaal'. In: *Beveiliging* 12 (1999), nr. 6.**
In dit artikel wordt ingegaan op de gevolgen van een overval, zoals herbeleving en vermijdingsgedrag. Vervolgens wordt op de noodzaak van gestructureerde professionele nazorg gewezen. De belangrijkste ingrediënten van gestructureerde opvang worden op een rijtje gezet.

Veiligheidsbeleid

- **S.A.H. Denters, D. van Heffen en H.M. de Jong. 'Grotestedebelid: proeftuin of Procrustusbed? Gemeentelijk jeugd- en veiligheidsbeleid als casus'. In: *Bestuurskunde* 8 (1999), nr. 3.**
Het grotestedebelid biedt gemeenten de ruimte hun jeugd- en veiligheidsbeleid af te stemmen op de lokale omstandigheden. De vraag is in hoeverre gemeenten deze ruimte ook benutten. Uit onderzoek naar het gemeentelijk jeugd- en veiligheidsbeleid blijkt dat er sprake is van een opmerkelijke eenvormigheid in het beleid inzake jeugd en veiligheid. In dit artikel worden enkele verklaringen aangedragen voor dit verschijnsel.

Zedenzaken

- **A.Ph. van Wijk en A.A.J. Blokland. 'Dé jeugdige zedendelinquent bestaat niet'. In: *Proces* 78 (1999), nr. 5/6.**
Over de groep jeugdige zedendelinquenten is in ons land nog relatief weinig bekend. De auteurs doen verslag van een verkennend onderzoek naar het profiel van de jeugdige zedendelinquent. Ingegaan wordt op kenmerken en achtergronden van plegers die leeftijdsgenoten misbruiken, en misbruikers van kinderen. Hiermee wordt beoogd een aanzet te geven voor een classificatie van Nederlandse jeugdige zedendelinquenten.

Lezersservice

Documentatie: voor documentaire informatie over criminaliteitspreventie en slachtofferzorg kunt u terecht bij de afdeling PJS-documentatie, telefoon 070 - 370 65 55 (op werkdagen van 9.00 tot 12.00 uur).

WODC: voor sociaal-wetenschappelijke publicaties en statistische informatie op Justitiegebied kunt u terecht bij de informatiedesk van het WODC, telefoon 070 - 370 65 53.

Buitenlandse bladen

Onveiligheidsgevoelens

Vrouwen koesteren over het algemeen meer angst om het slachtoffer te worden van criminaliteit dan mannen. De vraag in hoeverre deze vrees een onveranderlijk gegeven is, vormde het onderwerp van een studie in de Verenigde Staten, waarvan in het lentenummer van *Criminal justice review* verslag wordt gedaan. Gebleken is dat in de periode 1973-1994 de angst voor criminaliteit onder de Amerikanen sterk is toegenomen. Vrouwen zijn echter in de loop der tijd niet banger geworden voor de misdaad. De toename van de onveiligheidsgevoelens wordt dan ook uitsluitend veroorzaakt doordat steeds meer mannen vrees slachtoffer te worden van criminaliteit. De toename van de onveiligheidsgevoelens onder mannen verloopt overigens parallel met een steeds grotere aandacht van de media voor criminaliteit.

Politie versus beveiligers

De particuliere beveiligingssector is in theorie een belangrijke partner voor de politie bij de preventie van criminaliteit. Toch is de relatie tussen beide beroepsgroepen niet optimaal. Dat blijkt althans uit een recente studie waarvan in *Security journal* (nummer 3, 1999) verslag wordt gedaan. 127 Amerikaanse agenten en 109 werknemers in de particuliere beveiliging gaven hun visie op de relatie tussen beide beroepsgroepen. De beveiligers oordeelden over het algemeen positief over de politie, maar hadden tegelijkertijd het gevoel dat de politie er weinig voor voelt met hen samen te werken. Dit strookt niet met het oordeel van de politie, want die bleek wel degelijk te hechten aan het contact met de particuliere beveiligers. Beide groepen gaven voorts aan dat er nog wel wat verbeterd kan worden aan de samenwerking. De onderzoekers concluderen dan ook dat een onjuiste perceptie en een gebrekkige communicatie de samenwerking tussen politie en beveiligers vertroebelen.

Moordenaressen

Volgens de officiële statistieken maken vrouwen zich veel minder vaak schuldig aan het plegen van criminaliteit dan mannen. Des te opmerkelijker is het dat zij – in de Verenigde Staten althans – relatief meer moorden begaan: 15% van de vrouwelijke gedetineerden is veroordeeld wegens moord, tegen 12% van de mannelijke gevangenen. Veelal betreft het vrouwen die niet eerder met politie en justitie in aanraking zijn gekomen. Teneinde meer inzicht te krijgen in dit 'plots' gewelddadige handelen zijn 28 vrouwen geïnterviewd die vanwege moord in een Amerikaanse gevangene

nis verblijven. Van de 31 moorden die zij in totaal begingen (één vrouw doodde twee vrienden, één haar ouders en één haar beide kinderen), ging het in ruime meerderheid (68%) om familieleiden. Op basis van de gesprekken met de vrouwen onderscheiden de onderzoekers in *International review of victimology* (nummer 2, 1999) drie typen moord. In 50% van de gevallen ging het om een 'uitgestelde moord': de vrouwen werden dermate door hun slachtoffer geterroriseerd dat ze het recht in eigen hand namen. Echter, ze pleegden de moord niet op een moment dat ze zelf in een levensbedreigende situatie verkeerden. Het tweede type, de 'reactieve moord', deed zich in 25% van de gevallen voor: de vrouwen werden, net als degenen die een uitgestelde moord begingen, door het slachtoffer mishandeld en/of misbruikt, maar anders dan de eerste groep zagen ze ook alternatieven om aan hun belager te ontkomen. Niettemin 'kozen' ze ervoor hem uit de weg te ruimen. De derde groep (25%) omvat de 'opzettelijke moord', waartoe de vrouwen behoren die koelbloedig het leven van hun slachtoffer namen, zonder dat deze daartoe enige aanleiding had gegeven.

Alcoholisme en criminaliteit

Alcoholisme en criminaliteit blijken vaak van generatie op generatie 'doorgegeven' te worden. Kinderen van alcoholisten worden significant vaker zelf later ook alcoholist. Hetzelfde geldt voor kinderen van criminele ouders. In gezinnen waar de ouders – in casu vaders – én crimineel én beneveld zijn door alcohol, komen beide problemen bij de kinderen veelvuldig voor. Dat blijkt uit een Amerikaanse studie, waarvan in *Criminal behaviour and mental health* (nummer 1, 1999) verslag wordt gedaan. In deze studie zijn 214 vaders en hun zonen tot hun veertigste gevolgd. Slechts wanneer in het gezin een goede moeder de scepter zwaait, is er geen verhoogd risico dat een zoon zijn vader op het criminele pad volgt. Dit geldt in mindere mate voor kinderen die een alcoholist als vader hebben. Voor wie wil weten over welke kwaliteiten een goede moeder beschikt, komen de onderzoekers met de volgende vier eigenschappen: zij beschikt over zelfvertrouwen, geeft de kinderen een consequente en op discipline gerichte opvoeding zonder daarbij met hel en verdoemenis te dreigen, toont openlijk haar liefde aan haar kroost en gedraagt zich niet agressief jegens haar kinderen.

Colofon

SEC is een uitgave van de directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid (PJS) van het ministerie van Justitie, in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het blad wordt gratis verspreid onder diegenen die werkzaamheden verrichten op het terrein van de criminaliteitspreventie. Opname van een artikel in het tijdschrift betekent niet dat de inhoud ervan het standpunt van de minister van Justitie weergeeft.

Redactieraad

P.W.G. de Beer (OM), R. van Bennekom (VNG), G. Bésanger (Stichting Vedio), J.C.J. Boutellier (directie PJS), H.G. van de Bunt (WODC), V. Jammers (directie PJS, voorzitter), N. Joosse (Halt Nederland), F. Lemmers (Reclassering Nederland), K. van Limbergen (België), R. Meijer (Binnenlandse Zaken), P. Oosting (Stadsnacht Nederland), H. Raven (HBD), L.C.M. Tigges (Raad voor de Kinderbescherming), C. Vermeulen (gemeente Ede), A.H. Westerman (Verbond van Verzekeraars).

Kernredactie

K. Blits (directie PJS), B. de Bruin (politieregio Hollands Midden), W. Buwalda (Landelijk Platform tegen Geweld op Straat), M. Kruissink (WODC), A. Verhaar (OM).

Eindredactie

I.L. van Erpecum (directie PJS).

Redactieadres

Ministerie van Justitie, Redactie SEC (kamer H 1633), Postbus 20301, 2500 EH Den Haag. Telefoon 070 - 370 65 42. Fax 070 - 370 79 16. E-mail ierpecum@best-dep.minjus.nl

Abonnementenadministratie

Abonnementen zijn gratis. De aanvraag voor abonnementen, alsmede het doorgeven van wijzigingen in de adressering kunnen (bij voorkeur schriftelijk) worden ingediend bij de redactie.

Vormgeving

Tappan

Druk

Sdu Grafisch Bedrijf

Sluitingsdatum kopy

Kopy voor SEC 13-5 (oktober 1999) dient uiterlijk 14 september 1999 in het bezit van de redactie te zijn. Kopy graag op diskette in WordPerfect 5.1 (DOS). Ongevraagde kopy kan plaatsing worden geweigerd.

Aan dit nummer werkten mee: A. van Beckhoven, E. Klooster, J. Kort, M. Warnaar.

Artikelen, bijdragen en/of reacties kunnen in overleg met de redactie worden geplaatst. Tegen overname van artikelen in Nederlandse media uit dit tijdschrift (mits met duidelijke vermelding van bron en auteur) bestaat geen bezwaar. Bij overname wordt toezending van een bewijsnummer op prijs gesteld.

ISSN 0920-5128

Diefstal van een miljard gulden

Bij elke eeuwwisseling kruipen er opeens allerlei vreemdsoortige doemdenkers uit hun schuilplaatsen die de ondergang van de wereld verkondigen. Die voorspelling bleek aan het einde van de veertiende eeuw al onzin en zal dat natuurlijk bij de komende eeuwwisseling ook zijn. Toch is er één verschil met vroeger: we beschikken nu over de techniek om de ondergang van de wereld zelf te bewerkstelligen. We hebben kernwapens, biologische wapens, cfk's en gaan ons te buiten aan ongecontroleerd genetisch gemanipuleer. De techniek versterkt hier de effecten van het kwade, zoals ze ook ter versterking van het goede aangewend kan worden. Ook op het minder dramatische vlak van onze alledaagse criminaliteit zijn er voorbeelden van de wijze waarop de techniek in de toekomst versterkend zal werken. Zo biedt elektronisch bankieren niet alleen de mogelijkheid om vanuit je luie stoel je geldzaken te regelen, maar biedt het de elektronische bankrover theoretisch gezien ook de kans een veel grotere buit binnen te halen dan de klassieke bankrover ooit zal kunnen bemachtigen. Als je toch het banksysteem kraakt, kun je beter maar meteen een miljard stelen. Een ander voorbeeld van het tegenstrijdige effect van de voortschrijdende techniek vormen de hypermoderne communicatiemiddelen. Tegenover het voordeel van een snellere en grootschaliger verspreiding van educatieve, humoristische of gewoon feitelijke informatie staat de mogelijkheid om via deze media steeds meer 'desinformatie' te verspreiden van racistische, pornografische, pedofiele, wraaklustige, gewelddadige, mensonterende of gewoon smakeloze aard. Natuurlijk, die 'desinformatie' is er altijd geweest, maar zal in de toekomst door de grootschalige verspreidingsmogelijkheden een grotere impact op onze samenleving kunnen hebben. En dan is er natuurlijk ook nog het wapentuig zelf. In de VS

zijn handvuurwapens verkrijgbaar die zo krachtig zijn dat ze dwars door een motorblok heen kunnen schieten. En niet zo lang geleden was er in België een rel vanwege de productie van schiettuig waar geen enkel kogelwerend vest tegen bestand was. Ik maak me sterk dat het recente schietincident op een Amerikaanse school waarbij een groot aantal scholieren vermoord werd, minder ernstige gevolgen gehad zou hebben indien de beide daders niet over zulke moderne en krachtige wapens beschikt hadden. De techniek (de positieve kanten laat ik nu even achterwege) versterkt ook hier het kwade. Hoe kunnen we in de toekomst de negatieve kanten van de moderne techniek intomen? Technopreventie is uiteraard een voor de hand liggend middel: met techniek de techniek te lijf gaan. Elke bank zal zich tot de tanden toe beveiligen om digitale diefstal te voorkomen. Elke bonafide Internetgebruiker zal een softwarepakket installeren dat hem beschermt tegen ongewenste informatie. Maar technopreventie is in een maatschappij waarin de techniek steeds verder schrijdt, een noodzakelijke maar geenszins voldoende oplossing. Zo betoogde ik in de vorige SECondant dat een betere beveiliging van de auto kennelijk leidt tot een gewelddadiger optreden van de inbreker.

Nu de moderne techniek het goede én het kwade zo gemakkelijk kan versterken, zouden we juist meer aandacht moeten besteden aan de mens achter de techniek. Ik stel me zo voor dat degenen die in de toekomst toegang hebben tot onze moderne techniek – of dat nu elektronisch zakendoen, autorijden of publiceren is – een certificaat van voldoende menszijn moeten overleggen. Je mag geen biochemicus worden, tenzij je vrij bent van neuroses. Je mag geen uitgever van een krant worden, tenzij je al zes keer in je leven een oud dametje hebt helpen oversteken. Je mag geen medisch specialist of tandarts worden, tenzij je kunt aantonen dat de gezondheid van mensen belangrijker voor je is dan rijkdom. Je mag geen voortgezet onderwijs volgen, tenzij je een voldoende hebt gekregen voor het praktijkexamen mens-zijn. Wanneer je niet naar je klasgenootjes luistert of hen pest en wanneer je broodzakjes op het schoolplein gooit, ga je gewoon niet over. Dat is misschien vloeken in de kerk voor hedonisten, liberalen en privacyfanaten, maar wellicht onontkoombaar voor een betere toekomst.

SECondant

